

KONYA

HALKEVİ

KÜLTÜR

DERGİSİ

İÇİNDEKİLER

Konyada on iki yılın on iki Şairi	Muvaffak Sami ONAT
Duygular Düşünceler	M. Nedim GÜNTEL
Ahmet Haşim	Fâkir USMAN
Ey Fâtih (Şiir)	Cemal Oğuz ÖCAL
Sultan Cem Karamanda	Mehmet ÖNDER
Konya Bilginleri	V. Sabri UYAR
Türklük âlemi	Basri GÖKKAYA
B. Seyit Harunun hayatında yazılan menakipname nerede	Rüşti ERGEN
Konya Matbuatı tarihi	Mehmet ÖNDER
Hattatlar Armağanı	V. Sabri UYAR
Şarkı (Şiir)	Fâkir USMAN
Ilgında Boşanma meseleleri	Fehim ÇAYLI
Gazel (Şiir)	Kaya CAN
Şuarâ Tezkereleri	Neeati ELGİN
Genç Kalemler Sayfası	
Halkevi Çalışmaları	

KONYA

HALKEVİ AYLIK KÜLTÜR DERGİSİ

YIL XIII

MAYIS — HAZİRAN 1949

SAYI : 127—128

KONYADA

On iki yılın on iki şairi

Yazan: Muvaffak Sami ONAT

Konya; Türk medeniyet ve tefekkür tarihine, yüzyıllar boyu, parlar sayfalar ilâve eden bir diyardır. Nesillerden nesillere en mukaddes emanetler halinde gelen bu miras, her gün biraz daha kıymetlenmekte, biraz daha artmaktadır. Bu mefharetler diyarının çocukları, elbette bu gün de boş durmuyorlar ve boş duramazlar. İşte son 12 yıl içinde, Konyanın sadece edebiyat ve hatta sadece şiir üzerinde yetiştirdiği istidat ve kabiliyetleri gözden geçirmek bile, bu inancın isbatına yetecektir. Ekserisi yüksek tahsillerini henüz tamamlamış olan bu özbeöz Türk gençlerinin şiirleri üzerinde birer parça duralım:

İhsan Hınçer: İdealist bir tarafı vardır. Bir çok manzumelerini ideale vasiya yapmakla beraber, yine de hakiki şiir vusurundan hissedar olmuştur. İlk şiirlerinde, geçirdiği büyük bir talihsizliğin aksülâmeleri görülür. Bu sırada fazla hassas ve bedbidir. Fakat sonraları, bu iç dramı, kutsal bir memleket aşkına çevrilmiştir. Nazmın bir çok çe-

şitleri üzerinde denemeler yapmışsa da inkilâp ve memleket şiirinde karar kılmışa benziyor.

Fuat Taner: Sanatını, klâsik bir teknik ve şekil temeli üzerine kurma yolundadır. Manzumelerinde ekseriya metafizik bir düşünce, telkin ve ikna edici bir edâ var. Lirizm noksanı ve şekil endişesi, bir çok şiirlerinin daha çok muvaffakiyetli olmasına mani oluyor. Fakat sağlam bir yolda, bilerek çalışıyor. Bilgi ve zevki çok daha iyi şiirler vermek üzere bulunduğunu vadediyor.

Suat Yeşilyurt: Bütün şiirlerinde, mistik bir nosyon, akıl ve zekâ ile hal line uğraşan büyük meseleler var. Bu itibarla şiirleri ağır, müphem ve ahenksiz gibi görünüyor. Fakat bu müphem mısralarda, insan beynini tırmalayan beşerî uktelerin atan nabzını aramak lâzım Akıl ve zekâ, yerini sezîşe bıraktığı nisbette, şiirleri daha çok daha güzel olacaktır.

Feyzi Halıcı: Ekseriya halk şiiri

pastişinde olan manzumelerinde, işlek ve duru bir dil, tarih ve kahramanlık-tan kuvvet alan zengin bir hayal âlemi var. «Fezâî» mahlası ile yazdıklarında halk ve şiirine daha çok yaklaşıyor. Fakat asıl şâir hüviyetiyle karşımıza, kendi adıyla negrettiği şiirlerinde çıkıyor. Yarınki Türk şiirine kendisinden, hiç olmazsa güzel bir cilt kalacaktır.

Muzaffer Esin: Tekniği sağlam, velût bir şâirdir. Manzumelerinde filozofik düşünceler, romantik his ve hayaller iki ayrı hususiyet olarak göze çarpar. En büyük meziyeti, kolay ve rahat yazmasındadır. Fakat onun en büyük kusuru da yine kolay ve rahat yazmasında. Acelecilikten vazgeçtiği gün iyi bir şâir olacak.

Celâl Çumralı: Manzumelerinde epik ve romantik iki kusur var. Birinci temayül kendisini destan'a, ikinci temayül ise saf şiire yöneltebilir. Şu kadar ki, özentsiz fakat samimi olmak lâzım. Lüzumsuz ve dışa ait teferruatı kaçınıp, içe kıymet verdikçe istenileni yapacak.

Celâlettin Kışmır: Şiirlerinde ayrı ve çeşitli ruh hâletlerinin tahassüsleri görünüyor. Bedbinlik, nikbinlik, ölüm ve çocukluk hatıraları gibi Fakat bütün bu temayüller, kendi iç âlemini allak bullak eden zıt hengâmeler halinde değil. Bu iç sızlaması, bir üzüntü, mütebessim olmıyan bir sevinç ve bir melâl.

Mehmet Önder: İdealist bir köycü

olduğu için manzumelerini ekseriye devasının emrinde kullanıyor. Fakat halk şiiri ağzı ile yazdığı şiirleri arasında bir hayli güzel parçaları var. Son şiirlerinde başka bir janra kayar gibi olmuşsa da çabuk döndü. Eski yolu kendisi için daha isabetli olacak.

Muammer Karabağlı: Şiiri, edâda ve rahat söylenişte ariyor. Derunî ahenği bulmak için mısra inşâ etmenin sırrını çözmek üzeredir. Yakın ve uzak tesirlerden sıyrılmasına çok az zaman kalmıştır.

Sofu Tuğrul: Şiirlerinde baştan başa melâl var. Fakat bu melâl henüz sadece dilde. Öyle hüzn ve keder yüklü bir başın melâli değil. Bununla beraber, içinde oynanan bir dramın mevcudiyetinden haberdar. Bu dram sebeplere bağlandığı gün iyi mısralar dökülecek.

Mahir Sınmaz: Klasik Türk şiir ve nazım şekillerine olan yakın vukufu sayesinde, bir kısım şiirlerini tanzir ve tahmis şeklinde vermiştir. Diğer manzumelerinde ise orijinal ve alaylı bir edâ ile, sosyal bünyemizin tenkidini yapar. Nazım şekilleri içinde rahatça kalem oynatmakla beraber, bu işe lâyık olduğu ehemmiyeti vermiyor.

Fâkir Usman: Şiire biraz geç, fakat en isabetli yoldan başladı. Dış ve şekil üzerinde ısrar etmez ve halk şiirinin bâriz tesirisinden çabuk sıyrılırsa iyi nûmuneler verecektir. Manzumelerinde daha çok aşk ve gönül oyunları var.

Duygular, Düşünceler

M. Nedim GÜNTEL

Teferruat, aşkın ihtiyacından doğar. Bir kağıda klaksonun varlığı, gülünç bir lüzumsuzluk, otomobilde ise, yokluğu feci bir eksikliktir.

Demokrasi, sadece, bir rejimden ibaret değildir. Herhangi bir yerde ilân edilemez. O, bir muhittir.

Bir cüceye, hayranı olduğu endamın elbisesini giyinmek, ona benzemek imkânını veremez.

Mevkiini şansına borçlu olanların şahsî liyakatlerinden bahsetmeleri, insana, unutkan yalancıları hatırlatır.

Gözüne, kulağına hiçbir şey borçlu olmıyan insanın görmesi, işitmesi, sadece yeyip içmesine hizmet etmiştir.

"İnsan hissettği nisbette ihtiyardır., Binaenaleyh, ihtiyarlık, bir yaş meselesi değil, onu duymıya başlama zamanıdır.

Bir şeyin mevcut olması, meçhul kalmasına engel olamadığı gibi, meçhuliyeti de inkâr olunmasına sebep teşkil etmez. Her zerremizde taşıdığımız halde ruhun ne olduğu biliyor muyuz ?

Kız veya oğlan olarak doğmak da dünyaya gelmek kadar gayri ihtiyarîdir. Arzu ettiğimiz gibi ve istediğimiz kadar yaşamak da onlardan daha çok elimizde olan şeylerden değildir. O halde hangi hürriyetten bahsediyoruz ?

Tesadüf de, belki, henüz, kanunları keşfolunmamış bir kuvvettir.

Menfaatine dokunulmuş bir kimse, eğer, sesini çıkarmıyorsa, muhtelif mecburiyetlerden biriyle buna katlanıyor demektir, çünkü, susmak, her zaman razı olmak manasını ifade etmez.

Her şeyde, herkesin düşüncesi bir olsaydı, bütün dünyada tek bir insan yaşıyor denebilirdi ve bu külliyetli adamcağızdan hiçbir şey beklenemezdi.

Bütün arzuları tatmin olunmuş insan yaşamak zevkinden mahrum edilmiş demektir.

Sahip olmadığımız için şikâyet ettiğimiz şeylerin bir çoğu, betbahtlığımıza engel olan mesut mahrumiyetlerdir.

İnsan, his ve idrak ettiği nisbette mustarıptır.

Bugünkü hoşnutsuzluklarımızın bir çoğu, çünkü memnuniyetlerimizdir.

Kokusunu sevmediğimiz bir çiçeğin başka türlü kokmasını istemek, bu kokunun ziyaretçilerini bilmemek demektir.

Arılar, her çiçekten renk, koku ve tat alırlar; fakat, balın hususiyetleri hiç değişmez.

Büyük hakikatleri kabul edebilmek için daha önce ona hazırlanmış olmak şarttır.

Çok yaşamak, çok sevmek için olmalıdır; yoksa, bozuk bir hazım cihazı olarak bir asrı aşmanın ne değeri vardır?

Bizi ağlatan, inleten bir zevkimiz

yoksa, göz yaşı ve şikâyet hep açlıktan, susuzluktan gelebilir.

Korku, acze ve zaafa mahsus bir duygu olmakla beraber, bazan zayıf bir iradeye muhtaç olduğu kuvveti verebilir.

Elsiz, kolsuz doğmamak, şüphesiz ki büyük bir bahtiyarlıktır, fakat bir liyakatsizli alkışlamak mecburiyetinde kaldığımız zaman böyle düşünmeyiz.

Kadınları, bir görüşte hepimiz hemen tanırız; çünkü onların, erkekler gibi, sakalları, bıyıkları, kısa kesilmiş saçları, yuvarlak çizgileri yoktur ve sesleri incedir.

Genç, güzel, zeki ve hassas bir kadının için her erkek bir karikatürdür. Onlar, erkekleri, pek nadir olarak, ciddi bir portre halinde görebilirler.

Ahmet Haşim

Yazan Fakir Usman

Onu, Hakkı Süha şöyle tarif eder :
« Halep çibânlarının insafsızca ke-
mirdiği, kırmızı ve etli bir yüz renkleri
çiy fakat bakışları zeki iki göz, çizgile-
ri titremiş bir burun, geniş ihtiraslı bir
ağız, yağlı bir deri içinde kalın ve ağır
kımıldanışlı bir gövde. İşte Ahmet Haşim »

1885 de Bağdat'ta doğdu Babasının
adı Arif Hikmet'tir. Küçükken İstanbula
geldi on iki yaşında Galatasaray lise-
sine girdi 907 de mezun oldu. Bundan
sonra öğretmenliklerde, rejide, maliye-
de, duyunu umumiyede, ve son zaman-
larda Anadolu demiryolları idare hey-
eti azalığında bulundu. 4. Haziran 933
te öldü.

908 den sonra fecri ati zümresinde
bulundu serveti funun ve resimli kitap-
ta opeyce şürleri çıktı Akşam gazete-
sinde fıkralar ve musahabeler yazdı.

Eserleri : Göl saatleri, Piyale, gura-
bahane-i laklakan bize göre, Frankfurt
mektuplarıdır.

Haşimi iki cepheden tetkik etmek
icap eder. Birincisi şair Ahmet Haşim,
ikincisi Nâsir, fıkracı Ahmet Haşim.

Birinci cepheden o, Sembolizm
mensublarından. İstefan Malarme ve
Ferman greg ile başlayan Sembolizm cer-

yanı Haşim'in elinde en güzel örnekle-
rini vermiştir.

Haşime göre şiirde vuzuh olmama-
lıdır. Şiir "nazımla ifade edilen ve iç-
ten doğan bir ahenktir." Haşim'in şiir
telakkisi ile Mehmet Akif'in şiir talakkisi
tapan tapana zıttır. Akif'ten herkes az
çok bir mana çıkarır ve herkez Akifi az
çok sever fakat Haşim için durum böy-
le değildir. Onu ya hiç sevmez yahut-
ta pek çok severiz. Haşime göre şiir
müphem olmalıdır. Onun uslubunda ya-
rı gölgeli bir Atmosfer ve ipham var-
dır. bunu o, şöyle anlatır :

"Tahta bir levha gibi ancak kuv-
vetli bir vuruşla zekâyâ kıyasen ruh in-
ce tellerden yapılmış havaf rubabıdır şi-
irin hedefi ruh olunca belâgatin bütün
gürültülü köhne malzemesi itibardan
düştü Kuvvetli seslere, keskin renklere
ve gürültücü ziyalara luzum kalmadı.
Şiir bir akşam manzarası gibi uzak akış-
lar, silik şekiller baygın renklerle dolu
ve tatlı alacalığın istilasına altında kaldı.
Kelimeler içerisinde kandiller yakılmış
billur küreler gibi ziyadar birer hâlevle
muhat olarak şiirin akşamında rengarenk
ışıklarla yanmağa başladılar."

Haşim'in şiirinde kâri mutlak bir
mana aramamalıdır. Şiirin manası onun

metninde değil kariin muhayyelesinde-
dir. Esasen şiir anlaşılmaz, hissedilir ve
bedahat kariin mubayyelesini körletir:

«Uslupta körletici bir sarahat mu-
hayyeleye yapacak bir iş burakmaz. Ni-
ce şiirler vardır ki, en güzel manaları-
nı kariin hayalinden ve ruhundan almış-
lardır. Mevzu, gece içinde güller gibi
cümlelerin ahenkli karanlığında ve muattar
heyecan içinde, bir nim şekil gibi an-
cak sezilir bir halde bırakılırsa muhay-
yele onun eksik kalan aksamını ikmal
eder ve ona hakikatten bin kerre daha
müheyyiç bir vucut verir. Muhayyele ya-
rasa gibi ancak şiirin karanlığında per-
vaza koyulur» Onun Sinema, ay isimli
nesirlerinden de anlaşılır ki «Sanat ha-
kikati gösteren» şey olamaz. Hayal ze-
kanın aksine ruha bir serinlik verir. Ni-
tekim ay isimli parçada Ahmet Haşim
bunu pek güzel ifade eder :

«Ay ay yalancı ayl Zekâdan harab
olanları dinlendiren hayal gibi, güneş-
ten bunalanları da teselli eden sensin»

Haşim Hayatı bir hayal havuzunda
görür nitekim bir şiirinde :

*Seyreyledim eşkâl'i hayatı
Ben havz-ı hayalin sularında
Bir aks-i mülevvendir onunçün
Arzın bana ahçar-ü nebati*

Şair ikinci kitabının da aşkı ve şiiri
piyaleye benzetiyor, Fuzulinin ve Mec-
nunun bu aşk ve şiir kadehinden içti-
ğini ne güzel anlatır :

*Zannetmekî güldür nede lâle
Ateş doludur tutma yanarsın
Karşındaki gülgün piyale.*

*İçmişti Fuzulî bu alevden
Düşmüştü bu iksir ile mecnun
Şiirin sana anlattığı hale.*

*Yanmakta bu sagardan içenler
Doldurmuş onunçün şebi aşkı
Baştan başa Efgan ile nâle*

*Ateş doludur tutma yanarsın
Destimde şu gülgün piyale.*

Piyale'nin ayrıca şairin şiir kitabı-
nın ismi olduğu da düşünülürse şiir bir
kat daha güzelleşir. şaire göre şiir sev-
gilidir, bir dilberdir ki, o gündüzleri
değil fakat akşamları Havz üzerinde gö-
zükür :

*Akşam yine toplandı derinde
Canan ki gündüzleri gelmez
Akşam görünür havz üzerinde
Mehtap, kemer taze belinde
Üstünde sema gizli bir örtü
Yıldızlar onun güldür elinde.*

Haşim şiirlerinde aşkın umumî va-
sıflarını bir kaç mısra içinde kolayca
anlatabilir. İşte Parlütü bir birini seven
iki ruhun arasından ateş gibi bir nehir
akıyor fakat sevgililer gene ayırdırlar:

*Ateş gibi bir nehr akıyordu
Ruhumla o ruhun arasından
Bahsetti derinden ona halim
Aşkın bu unulmaz yarasında*

*Vurdukca bu nehrin ona aksi
Kaçtım o bakıştan o dudaktan
Baktım ana sessizce uzaktan
Vurdukca bu aşkın ona aksi.*

Şair karanfili acısından b'liyor çün-
kü o yarin dudağından getirilmiş bir
alevdir :

*Yarin dudağından getirildi
bir katre alevdir bu karanfil
Gönlüm onu acısından bildi*

*Düşdükce vurulmuş gibi yer yer
Kızgın kokusundan kelebekler
gönlüm ona pervane kesildi.*

Haşim gövdesine bihaber gelmiş,
konmuş olan başından şikayetçidir. Ah
bu şairin başı sanki içi ateş seyyalesi
ile dolu şairin başında hayaller o ka-
dar acıdır o kadar yıpratıcıdır ki şaka-
ğından kan akıtıyor:

*Bihaber gövdeme gelmiş konmuş
Müteheyyiç mütehallis bir baş
Ayırır sanki bu baştan etimi
Ömrü ehrama muadil bir yaş
Ürkerim kendi hayatımdan
Sanki kandır şakağımdan akıyor
Ah yarabbi nasıl birleşti
Bu çetin başla bu suçsuz bedenim*

Haşimin son şiiri tahatturdur. Dört beyitlik bu şiirin birinci beyitinde bir akşam tasviri:

*Bir acem bahcesi bir seccade
dolduran havzu ateşten bade*

İkinci beyitte gamlı bir akşam ve sevgilinin bakışları :

*Ne kadar gamlı bu akşam vakti
Bakışın benzimiyor mutade .*

Üçüncü beyit bir tabiat tablosudur:
*Gök yeşil yer sarı mercan dallar
Dalmuş üstünde kuşlar yade*

Ve nihayet dördüncü beyitle bütün bunlara veda :

*Bize bir zevki tahattur kaldı
Bu sönen gölgelenen dünyada*

Haşim bütün şiirlerini aruzla yazmıştır denebilir ki onun hece ile tek şiiri yoktur. Haşimin aruzda ve hafiye-de bazı hatalarına rashyoruz Fakat Haşim mevzuu bizden gizleyerek şiire o kadar bir tatlılık verirki bu yarı sisli mevzu içinde adeta sarhoş olur aruz hatalarını ve zayıf hafiyeleleri hiç yadırgamayız.

Haşim şembolizmde muvaffak olmuş ve şembolizmi eserlerinde yaşatabilmiş en iyi şairlerdendir.

Onun zevkinde, hayallerinde esrarlı ve ince bir güzellik vardır şiirlerinde ki manzaralar hafif bir sisle örtülüdür işte merdiven :

*Ağır, ağır çıkacaksın bu merdivenlerden.
Eteklerinde güneş rengi bir yığın yaprak
Ve bir zaman bakacaksın semaya ağlayarak*

*Sular sarardı yazın perde perde solmakta
Kızıl havaları seyret ki akşam olmakta
Eğilmiş arza kanar muttasıl kanar güller
Durur alev gibi dallarda kanlı bülbüller
Sular mı yandı, neden tuncabenziyor mermer*

Haşimin en güzel aşk şiirlerinden biri de bülbüldür. Bülbül gamlı bir hazanda şairin kalbinde ölen gülden bahseder

*Bir gamlı hazanın seherinde
İsrara ne hacet yine bülbül
Bil kalbimizin bahçelerinde
Can verdi senin söylediğin gül*

Haşimin nasirliğine gelince: Haşim nesirde işlek bir usluba sahiptir. Yazdığı fıkralarda ince nükteler ve zarif mizahlar vardır. Haşim nesirde tamamen zehâya hitap eder. Şiir mademki anlaşılacak için değil hissedilmek içindir nesrinde anlaşılacak için yazılmış olması, binaneleyh zekâyâ hitap etmesi icap eder. Haşim nesirde o kadar kuvvetli bir kaleme sahiptir ki en mücerret mevzulara bir kaç satır içinde bir hayatıyet verir meselâ onun Esnemek isimli fıkrasındaki şu parça bunu bize göstermeye kâfidir: "Yeşil yaprakların gölgesinde esnemelerin bütün şekillerini birer birer hatırımdan geçirdim. Uyku seyyalesinin istilası altında kalan yemeğini bitirmiş mahmur gözlü bir çocuğun esneyişi . . . bir yaz bahçesinin yaprak gürültüleri ortasında, hamağında uzanan ve etrafındaki nebatî hayata karışmak üzere olan taze kadının esneyişi, kış gecelerinde lambanın ışığını yuvarlak gözlerinde iki altın damlası halinde aksettiren mütehayyil kedinin esnemesi . . . "

Haşim'in fıkralarındaki teşbihler gayet zarif ve kuvvetlidir. Mesela Bahar isimli parçada dimağı nar, portakal ve ayvaya benzeten şu satırlar ne kadar kuvvetlidir :

"Ne yazık ki vücudun harabisi zekânın olgunluk zamanına tesadüf eder manasız çocukluk, tatsız gençlik sinni ke-male hazırlanmaktan başka nedir? Zekâ — Nar ayva ve portakal gibi — geç renk ve rayiha bulan bir sonbahar mahsulüdür. En az kırk sene güneşte pişmeden bu asil meyva ballanmıyor. Dünyayı idare eden ilim, fen, iktisat, sanat ve edebiyat ceryanlarının nazımı şakakları beyazlaşmış kafalardır. Genç

ulema va genç dahi bir mucizedir ki bazı yerlerde vücut buluyor. "

Haşim hakkında son söz olarak şunu söyleyelim ki nazım sahasında Haşimin şiirlerindeki kelimeleri zorhyarak mana çıkarıp. Onu anlamaya ve anlatmaya yeltenenler onu en az anlıyanlardır. Nesir sahasında Haşim edebiyatımıza en güzel fıkralar, en güzel nesir parçaları kazandırmış bir simadır.

EY FÂTİH !..

Yeridir şanlı adın'Arş'a kadar uzansa,
Verdin çünkü nihayet bin senelik Bizans'a !..
İstanbul'un aşkıyla yanıyoruz, ey Fâtih !
Seni candan, yürekten anıyoruz, ey Fâtih !..

Nasıl unuttur Türklük Rum'a ayak basanı ?
Anıyoruz minnetle Ulubatlı Hasan'ı !..
Dikip sancağı sûra bu eşsiz, ünlü yığıt,
Tamamlamış fethini, bu şehit oğlu şehit !..

O öldüyse, kahraman torunları hep sağdır,
İstanbul muhabbeti kalbimizde bir dağdır !..
Andırırsa, ne çıkar, akan kanlar bir nehri ?
Yepyeni bir devraçtın fethetmekle bu şehri !..

Topa tutup sûrları elli üç gündüz, gece,
Yol alırken gemiler Beşiktaş'tan Halice;
" Allah, Allah! ", diyerek girdin şehre bu sabah (x),
Çekiyor Kostantin'in mezarında - hâlâ - âh !

Gözün yoktu, ey Fâtih ! Ne gümüş, ne altın'da,
Bir er gibi savaştın ok yağmuru altında !..
Beyaz atın üstünde ne güzel duruşun var ?
Tarihe ne muhteşem bir bağdaş kuruşun var !..

Koçlar gibi vuruşmuş Levent'lerin, ey Fâtih !..
Hâlâ alkış tutuyor ordunla, sana tarih !..
Avrupa'yla Asya'yı birleştiren bu ordu,
Koruyacak haşredeki süngüyle bu yurdu !..

Çekmesin aslâ keder: Kadın, erkek, yetim, dul;
Kalblerimiz çarptıkça Türk kalacak İstanbul !..
Değişmedikçe kanı, değişmez Türk'ün huyu,
Sen de ey şanlı Fâtih ! Haşredeki rahat uyu !..

Cemal Oğuz Öcal

(x) 29 Mayıs 1453 Salı sabahı.

Tarihîten Sayfalar :

Sultan Cem Karaman'da

Yazan : Mehmet ÖNDER

1 — Fatih zaferden zafere koşuyordu:

Fatih Sultan Mehmed'in İstanbul'u zaptı (29 Mayıs 1453), bütün hristiyan âlemini heyecana düşürmüştü. Bin yıldan fazla yaşıyan Bizans imparatorluğunun böyle birden bire eriyivermesi batı âlemini titretmiş, papa Nikola ve Kalistos Türkler aleyhine kararlar almışlar.

Fatih ise durmadan zafer kazanıyor, imparatorluğuna yeni yeni ülkeler katıyordu.

2 — Edirne sarayından gelen bir müjde:

Fâtih İstanbul'da yeni bir saray yaptırmış, zevcelerinden Çiçek Hatun'u Edirne sarayına, Gülbahar Sultan'ı da İstanbul sarayına yerleştirmişti. İki şehzadesi vardı. Sultan Mustafa ve Sultan Bayazıt.. Fatih Mehmet, serhatlerden gelen zafer müjdeleriyle mahzuz iken, 27 Ocak 1459 da Edirne'den gelen yeni bir müjde ile sevinmişti: Bir şehzadesi daha dünyaya gelmişti. (1) Fatih mini mini şehzadeye sairâne bir isim koydu: Cem, Cem'in annesi Sırp prenslerinden birinin kızı olan Gülbahar Sul-

tan'dı. Cem, dört yaşına kadar annesinin terbiyesi altında büyüdü. Dokuz yaşına kadar da sarayda tahsil ve terbiyesiyle meşgul olundu.

O zamanlar genç şehzadeler Anadolu vilâyetlerine vali olarak gönderilirdi. Maiyetlerine ihtiyar vezirlerden biri lala sıfatıyla verilirdi. Cem de Kastamonu sancağına gönderildi. (2)

3 — Sultan Cem Karaman'a geliyor:

Fatih'in Uzun Hasan'a karşı açtığı seferler esnasında Sultan Cem, yaşının küçüklüğü dolayısıyla sefere iştirak edememiş, İstanbul'da kalmıştı. Fatih Sultan seferden galip dönünce İstanbul'a yerleşmiş, oğlu Sultan Bayazıt, Amasya'ya, Sultan Mustafa da Karaman'a dönmüşlerdi. Bir müddet sonra acı bir haber Fatih'i caneviden yaralanmıştı. Şehzade Mustafa vefat etmişti.

Fatih, bir müddet çok sevdiği oğlunun acısıyla kıvrandı ve sonra Karaman memleketini düşünerek münasip bir vali göndermeği tasarladı. Bu vali olsa olsa zekâsiyle, bilgisiyle ve hassa siyetiyle şöhret bulmuş olan şehzade Cem olabilirdi. Nihayet kararını verdi.

(1) Gülbahar Sultan bu sıralarda Edirne'de bulunuyordu.

(2) Ahmet Refik, Sultan Cem, İstanbul, 1923.

Cem, Karaman'a gidecekti. Genç şehzade 1474 yılında sevdiği kimseleri de yanına alarak Karaman'a geldi. (3)

4 — Karaman Sultan Cem için bir mektep olmuştur.

Sultan Cem Karaman'a geldiği zaman on beş yaşında yakışıklı, kuvvetli âlim bir gençti. Çok sevdiği annesini ve güzel karısını, biricik kızını da Karaman'a getirmişti. Maiyetinde devrin ta nınmış bilginleri, şairleri vardı. Bunların başında meşhur şair Şâhidî, Musahib Sadi Bey, dayısı Ali Bey, Kapıcıbaşı Sinan Bey bulunuyordu. (4)

Şair Şahidî tercüme ettiği (Leylâ ile Mecnun'u) genç şehzadeye ithaf etmişii. Cem de Hoca Selman'ın (Çemşi-Hurşidî) adlı eserini tercüme ederek, babası Sultan Mehmet'e ithaf buyurmuştu.

Cem'in etrafı bilgin ve ediblerle dolup yaşıyordu Karaman sarayı bir mektep olmuştur. İlmî münakaşalar, ede bî sohbetler yapılıyor, her defasında genç Sultan Cem bilgisini gösteriyordu. Farsça öğrendi. En güzel şiirlerini Karaman'da yazdı.

Boş kaldığı zamanlar ata biniyor, hedefe ok atıyor, sık sık ava gidiyordu. Pazularında şaşılacak derecede bir kuvvet vardı. En ağır gürzleri sallıyordu. "Ta şol hadde varınca ki Sultan Alâaddin'in Konya ve Iârende'de olan gürzlerine nice kıyye ve halkalar zam meyledi," (5).

Sultan Cem için Karaman paha biçilmez bir diyar oldu. Halka kendisini sevdirmiş, saydırmıştı. Bazan Konya'da Alâaddin köşkünde (Cimcime) sarayın

(3) Hammer, Devleti Aliye-i Osmaniye Tarihi, c. III, s. 137.

(4) Şair Aynî Tirmizî (Karamanlı Aynî de) Cem ile birlikte Karaman'a geldiği, meşhur divanında zikredilmektedir.

(5) Solakzade Tarihi, S. 235.

da kalıyordu. (6)

Cem, Karaman'da bulunduğu sırada bir oğlu dünyaya geldi. Adını Oğuz han koydu. Ve terbiyesi için babası Fatih Sultan Mehmed'in sarayına gönderdi (7).

Aylar böyle geçiyor, her geçen zaman Cem'i bir kata daha olgunlaştırıyor, babasına sık sık mektuplar yazarak sevgi ve sadakatını izhar ediyordu.

5 — Fatih Sultan Mehmet vefat edince

Sultan Cem Karaman'a geldikten dört yıl sonra 1478 yılında babasından bir emir aldı : Rodos şövalyeleri reisi Pier D'aubussonla bir barış antlaşması yapacaktı. Padişah Rodos'u konuşmalarına oyalamak ve bu zaman içinde donanmayı hazırlayıp taarruz etmek niyetinde idi. Bu hareket tarzını daha önce haber alan şövalyelerle hiçbir anlaşmaya varılmamış, Mesih Paşa kumandasındaki Osmanlı donanması Rodos'u kuşatmıştı. Fakat netice alınamadı. İkinci bir sefer için hazırlıklara başlandı. Yeniden topar döktürüldü. Fatih ordunun başına geçti. Hünkâr çayı mevkiine gelindiği zaman Fatih Sultan Mehmet ansızın vefat ediverdi (Mayıs 1481).

Fatih Sultan Mehmet vefat ettiği zaman Cem Karaman'da, Bayazıt Amasya'da bulunuyordu. Sadrazam Karamânî Mehmet Paşa padişahın ölümünü gizledi. Padişahın naaşı kapalı bir araba ile İstanbul'a getirildi.

Karamânî Mehmet Paşa, Karaman sülâlesinden, Cem taraftarı, boş kalan tahta Bazayıt'tan önce Cem'in geçmesini isteyen bir sadrazamdı (8) Fatih'in ölümünü Cem'e bildirerek İstanbul'a gelmesini sağlamak istiyordu. Bu hizmetiyle de Karaman ülkesinden bazı imti-

(6) S. Uzluk, Selçuk sarayı, Babalık, Konya, 1936.

(7) Müneccimbaşı tarihi, c. III. s. 402.

(8) Müneccimbaşı tarihi, c. III, s. 404

yazlar koparacaktı. Fakat ölüm haberini gizliyemedi. Her tarafta duyuldu. Bayazıt taraftarları derhal «Şehzade Bayazıt gibi ihsanî inayetden çekinmez bir şehzadenin padişahlıktan ıskatı olur mu» diye propoğandalarla askeri Bayazıt tarafına çektiler (9) Yonlçeriler propoğandayı isyana kadar götürdüler. Kargaşalık neticesinde Mehmet paşa'yı öldürdüler. Paşanın Cem'e gönderdiği haberci yolda tutulup Kütahya'da idam edildi. Bayazıt'a haber gönderilerek taht'a oturtuldu.

6 — Cem Karaman'dan isyan bayrağını kaldırıyor :

Bayazıt II, kardeşi Cem'in kendile aleyhinde olduğunu ve bir gün tahtı ele geçirebileceğini biliyordu. Gerçi babası ortaya bir kanun maddesi koymuştu : (Her kimseye evlâdından saltanat müyesser ola. Karındaşların nizamı âlem için katl itmek münasıptır) (10). Bayazıt, bu maddeden dahi istifadeyi düşünmemişti.

Babasının ölümünü ve Karaman'ın katlini işiten Cem, evvelâ çok üzüldü. Bir müddet sonra Konya'dan kuvvetli bir ordu toplayarak Bursa'ya doğru yürüdü (11).

Cem'in ordusu, Gedik Ahmet Paşa'nın kumandasında idi. Ordu Bursa ön-

(9) Hayrullah Efendi, Devleti Âliye-i Osmaniye tarihi, c. IX, s. 64.

(10) Kanunname-i Âli Osman, s. 27

(11) Aşık Paşa zade tarihi, İst. 1332, s. 221

lerine varıp durdu. Bunu işiten Bayazıt da Ayas Paşa emrinde bir ordu göndermişti. İki ordu Bursa civarında karşılaştı.

Cem ve Bayazıt II ordusu Bursalılarla müzakereye giriştiler. Bursa halkı her iki orduyu da şehre sokmadı. (12). Neticede iki ordu harbe karar verdi. Bayazıt'ın ordusu yenilmiş, Ayas Paşa da esir düşmüştü. Cem, Bursa'da hükümdarlığını ilân etmiş, namına sikke kestirmişti. Fakat bu saltanat ona ancak 18 gün nasip olmuştu. Sultan Bayazıt kuvvetli bir ordu ile Bursa'ya yürüyordu.

Cem, Kardeşine bir sefaret heyeti gönderdi. Bu heyetin başında ihtiyar Selçuk Sultan vardı. Cem, Anadolu kendisinin, Rumeli Bayazıt'ın olsun istiyordu.

Müzakereler neticesiz kaidi. Cem ordusunu ikiye ayırarak bir kısmını Gedik Ahmet Paşa emrinde İznik'e gönderdi. Bir kısım ordu ile de kendisi Yenişehir'e doğru ilerledi ve burada büyük bir yenilgeye uğradı.

Cem için Karaman'a, oradan da Konya'ya kaçmaktan başka çare kalmamıştı. Konya'ya geldi fakat Bayazıt'ın büyük bir ordu ile Konya üzerine ilerlediğini işitti. 28 Haziran 1481 de annesi karısı ve çocuklarıyla birlikte Mısır'a, oradan da Hacca gitmeğe karar verdi. (13).

Cem Karamandan halkın göz yaşları arasında ayrıldı.

(12) Solakzade tarihi, s. 275.

(13) Hammer, Devleti Âliyeyi Osmaniye tarihi, c. III, s. 248.

Konya Bilginleri

Yazan : V. Sabri UYAR

(125 - 126 sayfadadan devam)

30 Müfti Hacı İbrahim Efendi.

Konya'ya bir saat mesafede takkalı dağ eteğinde olan saray köyünden dir. Babası Hacı Bekir efendidir. Asrı ülemasından tahsili ilmü irfan ve teez-zün ederek bilahare Konya müftiliği uh-desine tevcih edilmiştir. Tedris ve ifta ile meşkul idi. İlmiyle amil sahibi züh-tü takva bir zat olup 1192 tarihinde ve-fat etmiştir. Musalla mezarlığında met-fundur. Kabir. taşındaki kitabesi şudur:

۱ - هوالباق

۲ - انتقل المرحوم ۳ - ابراهيم المقي بمدينه ۴ -

قونية بن الحاج ابوبكر ۵ - روحه چون فاتحه ۱۱۹۲

31 - Bağlıcalıoğlu Müfti Hacı İbrahim efendi.

Anasıl Konya ve halen Aksaray İl-cesine bağlı Eşekaya köyü ara-sında harabe yüz tutmuş şenliksiz Ba-ğılca köyündendir. Babası ülemadan Ba-ğılcalı Hacı hafız Mehmet efendidir. Konya'nın ibnişahin mahallesinde sakin idi. Asrı ulamasından tahsili ulûm ve teez-zün etmiştir. Bilâhare Konya müfti-ligine intihap ve tayin edilmiştir. irfani-ye medresesi müderrisi meşhur Hadimi

zade Şehit Esseyit Ahmet efendinin ka-yın pederidir. Kudreti ilmiyle ve serveti saman sahibi nufuzlu bir müfti imiş. Tedris ve ifta ile meşkul idi. Alim ve fazıl bir zat olup 1243 tarihinde vefat ederek musalla mezarlığında metfundur. Kabir taşındaki kitabesi şudur :

هوالملاقالباق

قوچه مفتی کبی بر فاضل دانا فنی

هرقونه آشنا تحریر ایدی چون سییوله

کجندی نیازدن الله بس باقی بس

مبتداء ومنتهاه صرجه الیه الامر

دویدی راغب رحلتین دوشدی تاریخته

حاجی ابراهیم افندی رحمة الله علیه

بشجوی زاده ملک روحنه فاتحه - ۱۲۴۳ -

32 - Müfti Abdülâhat Mehmet efendi.

Anasıl Konyaya 20 saat mesafede olan Eşkil karyesinde doğmuştur. İpti-dai tahsilini köy mektebinde bitirdikten sonra Aksarayda meşhur Hacı İbrahim efendiden tahsili ulum etmiş ve ondan icazet almıştır. Hadimde efadılı ülama-dan Hadimi zade Numan efendiden de her fenni teksil ve ikmal ettikten sonra ondan da tekrar icazet almıştır. Bilaha-re Konya'ya gelerek Nakıboğlu medre-sesi müderrisi olmuştur. Sonra Müfti

tayin ve intihap edilmiştir. Tedris ve if-ta ile meşkul idi. Halakayı tedrisinde bir çok ulema ve fadala yetiştirmiş ve icazet vermiştir. Sultan Selim camii şe-rifinde vazılığı vardı. Dar'al halife mü-derrisliği unvanını almıştır. Tarikati Aliy-yei nakşibendiyedendir. Zarafet tabiatı, celalet fazileti herkesce müsellemler idi. Deptebe ve ihtişamı çok severdi. Gerek hükümete ve gerek başka bir yere gi-decek olursa behemahal katıra biner, yanında bir kaç uşakla gider gelirmiş. (Mev'ızayı hasene) Adında bir telifi vardır. Alim ve fadıl ve Kemâl sahibi bir zat olup 1264 tarihinbe vefat etmiş-tir. Türbeyi mevlânâ da metfundur. Ka-bir taşındaki kitabesi şudur :

یا هو

منبع علم الہی فاضل دانا ایدی

خادم شرع محمد طالب مولا ایدی

مقتدای اهل سنت وارث خیرالبشر

نامنه عہدالاحد اوشہرتا منلا ایدی

فنتہ دارفنادہ نشر ایدوب حددن فزون

یاندروب دوصد چراغ مفتی زیبا ایدی

کلدی هاتقدن ندای ارجی به رام اولوب

وبردی جان حقہ دل بردر بی ہمتا ایدی

مفتی لفظ غربیا ناوۃ فیضی تاریخ او

فاتحه خوان ہم زیبا احسان ورعنا ایدی

قی ۱۷ ن سنہ ۱۲۶۴

33 - Müfti Gezlevili Hacı Ahmet Efendi.

Evvelce Bozkır Halen hadım kaza-sına bağlı Gezlevi köyündendir. İlk medrese tahsilini hadimde, sonrada Kayseride yapmış ve icazetini de Kayse-ri hocalarından almıştır. Konya'ya gel-miş Konyada tehhül ve tevattun etmiş-tir.

Devle mahallesinde sakin idi. Tev-sii malumat için müfti Abdullahi Vahiti efendi ile birlikte Kilise giderek orada mantık ilminde yedi tulası olan hocaza-

de denilen hoca Abdullah efendiden mantık ve adap okumuştur. Avdetlerin-de gilisirali hocanın (küçük daire) na-mındaki medreseye müderris olmuştur. Bir müddet sonra nılmî arabıyyede ki kudret ve mesaisine mükafaten bir mik-tar maaşla Çifte Merdiven mahallesinde vaki (Mullayı atık) medresesi müderris-liği uhdesine tevcih olunmuştur. Neşri uluma başlayarak halakayı tedrisinde bir çok ulema ve fadala yetiştirmiş. Bu suretle teveccühü umumiye kazanmıştır. Şanı şöreti bütün afaki tutmuştur. Bi-lâhare müfti Abdülâhat efendinin vefa-tıyla (Kendisi arzu etmediği halde) Kon-ya hakının intihap ve ısrarı üzerine müfti tayin olmuştur. Asrın pek nadir yetiştirdiği zühtü takvası galip olan bu me-lek sima zat altı ay yahut bir seneye garip bir müddet istemeye istemeye müftilikte bulunmuştur. Müftilikten kur-tulmak için iyfayı haccı şerif niyyetiyle kardaşı Hacı İbrahim efendiyle Şerifşi-rin mahallesinden Hacı Mehmet ağa oğullarından Ahmet ağa adında birisi ile refik olarak beraberce hicaza gitmiş-lerdir İrfayı haccı şerif ettikten sonra Medineyi tahireye gelmiş, Ravzaı mu-dahharai ziyaretinde o mübarek mahal-de kalmak üzere dua ve niyazda bulu-narak duası dergahı ilahide kabul olun-muş olmalı ki hastalanarak 1265, 1266 senelerinde Medineyi münevverede ve-fat etmiştir. Hali ihtizarında yanındaki haç refiki Hacı Ahmet ağaya öldüğüm-de gasil ve techiz ve tekfin ettikten son-ra kendi elinde defn et diye reca ve vasiyette bulunmuştur. Hacı Ahmet ağa-da vefatında vasiyeti mucibince iyfayı vazife etmiştir. Müfti mumailih ilmü fazliyle zühtü takvasıyla şöret bulmuş suleyhayı ümmetten bir zatı sûtude sı-fat idi (Gezlevili hoca) lakabıyla şöret yap idi. Mumailiyh müddeti ömründe zekât, ıskatı salat ve hediye olarak hiç bir şey kabul etmez, hiç bir kimseye avuç açmaz idi. Durağı uçmak olsun.

34 - Müfti Kara Hafız Hacı Mustafa efendi :

Meşhur ve fadıl ulemadan Kırkağaçlı Hacı Süleyman Vehbi efendiyle Konya Müftisi Abdülhat efendinin dersinden mezundur. Hükümet ve millî kütüphanenin garp cihetinde kal'acık mahallesinin şarkında 33 odayı havi ve iki dersaneyi müstemil namı fadîlânelerine yaptırdığı (Fethiye) medresesine müderris olmuştur. Bilahare Konya Müftiliğine tayin ve intihap olunmuştur. Medresede tedris ve ifta ile meşgul olmuştur. Bir sene Müftilikte devam etmiştir. Bir çok talebe yetiştirmiş ve pek çok efendiye icazet vermeğe muvaffak olmuştur. Sultan Selim camii şerifinde vaızlığı vardı. Güzel natıkaya malik te'siri nüfuz sahibi idi. Hafızı Kur'an olduğundan Kara Hafız hoca diye şöhret bulmuştur. Alim ve fadıl bir zat olup 1287 tarihi hicrisinde vefat etmiştir. Türbeyi Mevlâna hazirasında metfundur. Kabir taşındaki kitabesi şudur :

کل نفس ذائقة الموت

حامل قرآن یزدان اشرف امت بویا

وارث شرع عمده ناصح ملت بویا

قولی صادق فعل خالص عالم نایاب ایدی

حاصلی وقت فریدی نامه شوکت بویا

نشر ایدوب حددن افزون و بردی اجازت اهلنه

حج اکبر اولدی یا هو حسن عزت بویا

کلدی هاتقندن نداه ارجی امرین طوتوب

روحی رحمانه تسلیم اعظم دولت بویا

حضرت منلایه کلدکده اوقو بر فاتحه

روحنه بخش ایت عزیزم افضل خصلت بویا

فیض حقله موتنه تاریخ دوشدی لفظ عرب

قبرینی نور ابله یارب حافظ سودت ابله

- ۱۲۸۷ -

35 Müfti Kafalzade Mehmet Sait efendi.

1226—1809 senesinde doğmuştur. Aslı Ermeneklidir. Uğuzhan Türkleri sülalesinden dir. Konya müftisi Abdülhat efendinin halakayı tedrisine devam la ikmalî nüsah ettikten sonra ondan icazet almıştır. Bilahare namına yaptırmış olduğu SADİYE medresesine müderris olmuştur. Bir çok zamanlar tedrisatle meşkul olarak ilmi fıkhıta büyük bir şöhret kazanmıştır. Bu sebeple 1282 tarihinde Konyaya müfti olmuştur. 35 sene devam eden hayatı tedrisiyyesinde 500—600 talebeye icazet verdiği ve bunlar arasında 60 efendinin müfti olduğu mervidir. 1291 tarihinde vefat etmiştir. Şu halde 65 sene yaşamıştır. Mumaileyh müddeti ömründe ıskatı salat namında bir şey almamıştır. İskatı salat adında bir kitap telif etmiştir. Ve telif ettiği kitabın tab'ına muvaffak olmuştur. Şemsi Tebrizi mezarlığında metfundur. Kabir taşındaki kitabesi şudur:

۱ - المرحوم والمفقور ۲ - قونية مفتیسى فحول

۳ - کرآمدن ۴ - قتالی زاده ۵ - السيد محمد سعيد

۶ - افتدینک روحیچون ۷ - فاتحه ۱۲۹۱

36 Müfti Abdullah Vahti efendi

Abdullah Vahti efendi Ereğlide doğmuştur. Babası Kör müsevî demekle maruf Mustafa Fehmi efendidir. Ulu mu aliye ve Âliyeyi Konyada tahsiletikten sonra kırkağaçlı Hacı Süleyman Vehbi efendiden tahsil ve teezzün ederek Konyaya avdet ve pederinin medresesinde tedrise başlamıştır. Yalnız doğum tarihi ile kaç talebeye icazet verdiği malum değildir. Mumaileyh 1291 tarihinde vefat eden müfti Kafalı zade Mehmet Sait efendinin yerine müfti olmuştur. 1303 yılında vefat ederek yeri ne Kadınhanlı Hacı Hüseyin efendi geç

15

miştir. (1) Mumaileyh müftilikten ayda 185 ve sultan Selim camii şerif muhaddisliğinden de 125 kuruş ki ceman 300 kuruş alırdı. Bununla maişetini temin ederdi. Hocanın kendisine şükne olacak kadar bir evi, yiyecek kadar üzüm getirir bir bağı vardır. Kimseden hediye, sadaka, zekât kabul etmez. Fakrile iftihar eder. Herkesi hoş tutar, ıslahı beyni severdi. Ulema meclisinde cereyan eden ilmü mubahase ve musahabede müşkilleri hal ederülatife gelüp az çok lisanında bulunan rekâkete inzımama eylerdi. Müftiliğinin bir kısmı sohbeti ulemayı mutad edinen Vali Arnavut Akif paşanın zamanına müsadif olup giceleri ulemayı konağında cem eden müşarünileyh Akif paşa cereyan eden ilmi mubahase ve münakaşanın intaç ve hallini Abdullah Vahti efendiye havale ederdi. Mumaileyh huzzarı birer suretle taltif ve ikna, ferdası gün vukuu mudat olan içtimai tertiple beraber mesaili cariyenin hüsnü suretle neticelenmesine nihayet verirlerdi. Hazıralı mevlânâ da haki gufran olan mumaileyhin kabri dergahın müzeyeye tahvilinden dolayı vuku bulan tadilat ve tebdilat üzerinde yalnız taşı torunu Ahmet efendi tarafından evine kaldırılmıştır. Evinde hıfz edilmektedir. Kabir taşındaki kitabesi şudur.

۱ - هوالباقی

صاحب هذا قبر مسود زاده مفتی قونية عبدالله

وحدی افتدی رحمة الله - ۱۳۰۳

(1) Dergahı mevlânâ hücrenişin devrişlerinden Müfti Abdullah Vahti efendiye bir hürmet, ve bir eser bırakmak üzere merkadinin başı uçuna bir zerdali fidanı dikmiş, günde sularmış, o fidan büyümeğe başlamış devriş efendide o nisbette günde suyunu fazlasıyla vermeğe gayret göstermiştir. Bir gün Merhum Müfti Abdullah Vahti efendi devrişin rüyasına girerek erenler yeter artık damakmağa başladı dediği rivayet edilmektedir.

16

37 Konya Müftisi Kadınhanlı Hacı Hüseyin efendi.

Anasıl (Kadınhanlı) Sait ili kazasındandır. Babası ilmiyye sınıfından Hacı Hafız Mustafa efendidir.

Hacı Hüseyin efendi: Babasının ilgin ilçesine bağlı Balkı köyünde imamlığı esnasında iken orada 1239—1823 yılında doğmuştur. İlk tahsilini sıbyan mektebinde bitirdikten ve hafızı kuran olduktan sonra o zamanın ekâbiri ulema ve fudalasından kırkağaçlı Hacı Süleyman Vehbi efendiden okumuş, sonra Kayseriye gitmiştir. Kayseride Abdullah efendinin bir müddet dersine devam etmiş, oradanda İstanbula giderek Dersamlardan Nevşehirli Hazım efendinin dersine hazır olmuş ve ikmalî nüsah ettikten sonra ondan icazet almıştır. İstanbuldan Konyaya gelerek iptida İplikci Camii şerifinde talebeyi uluma ders vermeğe başlamıştır. Saniyen: (Ziyaiyye) medresesinin müderrisliği inhil al etmesinden dolayı talip olarak tevcihi cihat komisiyonu önünde parlak bir surette imtihan vererek Ziyaiyye medresesi müderrisliği uhdesine tevcih edilmiştir. (1) Pek çok neşri ulum etmiştir. Arıcı zade demekle meşhur idi. Bu ilmü irfan kaynağı müessesesinin müderrisi 1303 senesinde vefat eden Müfti Abdullah Vahti efendinin yerine müfti tayin edilmiştir.

(1) Kadınhanlı Hacı Hüseyin efendi neşri ulum hususunda hem asırları ve mütekeddimini fersah fersah geçmiş ve 840 efendiye icazet vermek suretiyle teferud etmiştir. Hadimli Hacı Mehmet Vehbi efendi den izacetname almıştır. Hatta işbu icazetname merhumun vefatınaan sonra oğlu müfti Ali Rıza efendi tarafından pederinin mührü ile mühürlendikten sonra mühür kırılarak kuyuya atılmıştır.

Torunu Antıkacı
Narattin Rüştü Büngül

Hacı Hüseyin efendi vakarı ulema-ya riayetkâr bir zat idi. Şerefettin ca miî şerifinde ders okutur, halakayı ted risinde değerli talebe bulunurdu Haya tının son zamanına kadar tefsirden ka dı hadisten buhariî şerif okutmuş ve hatim etmiş idi. Kendisi medarı kalem kullanmazdı. Luzum hasıl olmadıkça konuşmazdı. Luzumundan fazla söz söy lemezdi. Tarzı ifadesindeki selaset ve fasahat ilim müntesiplerine hayret verir di. Ziyaiyye medresesi onun zamanında Konya'nın Darulfununu mesabesinde ve çok kıymatlı idi. Medreseden hücreye malik olmak için oldukça talebenin müntehi, birazda zeki olması lazımdı. Talebeye öğleye kadar dersiyle, iâşe sine dair malzeme ihzar ile meşkul olur- du. Öğleden ikindiye kadar medresenin cümle kapısı kapanır, ne içeriden dışa- rıya, nede dışarıdan içeriye kimse girip çıkamazdı bu kadar intizam sair med- reselerde görülmezdi Medrese, müder- ris, talebe ahenktar idi. Bir defa tefsiri

şeri şerifi hatmetmiş, ikinci okuduşun- da (قالوا لله) ayeti celilesine geldiği vakit hastalanarak altı ay kadar esiri fıraş olmuş, nihayet hali ihtizarında baş ucunda bulunan küçük oğlu Meh- met Cevdet efendiden biz tefsiri şerifi nerde bıraktık diye sormuş. Mehmet Cevdet efendide (قالوا لله ...) ayeti kerimesinde demesi üzerine bizde oradayız demiş olduğu Cevdet efendi söylemiştir. Mumaileyh Hacı Hüseyin efendi 1312 hicri ve 1310 senesi temmu- zunun 11 birinci günü 73 yaşında olduğu halde irtihali darı baka etmiş ve cema- atı kübra ile namazı kılındıktan sonra cenazesi Şemsi Tebrizi hazırasına defn edilmiştir. Kabir taşındaki kitabesi şu- dur :

۱ - قونية مفتیسی ۲ - فضلی کرامدن ۳ -
قادر خان الحاج ۴ - حسین فیضی ۵ - افندی خواجه
۶ - نکر و حنه ۲ - رضاء لله تعالی ۸ - الفاحه ۱۳۱۲

(Devam edecek)

Tarihten Damlalar

Türklük âlemi

Basri GÖKKAYA

Her milletin tarihini yaratan, dün-yalara meydan okuyarak şan ve şö- ret kişverlerini doldurmuş Serdarları, cihangirleri vardır. Türkün de öyle de- nilebilir ki binlerce Hakanları, Hüküm- darları arasında şeref fezâlarına sığa- mıyacak derecede irade ve kudrei anı- tı olarak taşalmış büyükleri içinde bi- rinci basamakta yer alan bir OĞUZ HAN'ları mevcuttur.

Acunda bunun kadar parlak ve muhteşem zaferler kazanmış, idarî, as- kerî teşkilat kurmuş, sarsılmaz kılinci- na boyun eğen millet ve memleketleri hep cepheden inkişafa doğru iletmış başka bir hükümdar göstermek, yani Oğuz Han ayarında ikinci bir Hakan tasavvur etmek, hemen hemen imkân- sız gibidir.

İşte bu konumuzu canlandıran olay- lar onun gününe rastlıyor.

Vakta ki Oğuz Han, hükümet diz- ginlerini, kayalardan daha sert ve daha çok çetin olan ellerine aldı İlk iş ola- rak, ülkesinde bulunan bütün urukları Manevî bir noktada birleştirmek istedi. Bu şekli kabule yanaşmayanları, bir gün kendisine düşman olabileceklerini hesa- ba katarak, bir temizleme ve bir tas'î- ye sistemine tabi tuttu.

Ancak bu arada kendi uyugurlu- ğunda kalmak isteyenleri de cizye ver- mek suretini tanıdıkları takdirde kabul etmek yolunu tercih etti.

Zamanla bunlar da ufak tefek Hanlıklara ayrılarak bir melikler tayfa- sı ortaya çıkmış oldu. Geleceği düşün- mekte derin bir basiret sahibi olan Oğuz Han, bu taifelerin de günün bi- rinde kendisine karşı koyacaklarını se- zialiyerek fırsat elverdikçe bunlarında hakkından gelmeyi karar altına aldı.

Ve devamlı çarpışmalar yapmak yoluyla bunları da ortadan kaldırarak ülkelerini zaptetti. Yavaş yavaş bu gai- le de silinip süprüldükten sonra bir kısım kılıç artıkları şurada burada ba- rınmaya koyuldular. Oğuz Han, bunla- rıda tedip sillesinden geçirdi. Ancak bu serserilerden bazıları Çin ve Hatay beldelerinde hükümrân olan TATAR Hanlarına sığındılar. Oğuz Han ise kur- mak azmine saplanmış olduğu birlik idaresini baltalamak isteyen bu derbe- derleri kökünden kurutmak hedefini ele almıştı. Ve neticede buna da muvaffak olundu.

TATAR HANLARIN bu kaçakları himaye etmelerini savaş bahanesini sa- yan Oğuz Han nihayet bu Hanlarla da

bir hesaplaşmak zaruretinin meydana geldiğini sezdi. Ve üzerine yürüdü. Aralarında gayet kanlı ve çetin savaşlar oldu. Binlerce can, kılıç ve mızrak darbelerinden geçirildi. Akan kanlar sellere büründü. Bu parlak ve cidden pek muhteşem zaferle birlikte milyonları aşkın ganimet yığınları da ele geçti. Öylesi ne ki mevcut olan canlı ve cansız taşlıklar bunları nakle yetiemedi.

Bu durum karşısında Oğuz Han, ganimet yığınlarının behemahal götürülmesini ve yerlerinde bir şeycikler bırakılmamasını emretti. Buna da bir çare bulmak icapetti. Askerler arasından görgülü bir usta çıktı. Ortaya örneksiz bir taşı koydu. Çok basit gibi görünen bu arabanın adına da (KANIK) dendi. Ve bütün ganimet bunlara yükletildi. Oğuz Hanın emirleri de bu suretle yerini bulmuş oldu.

Halen Anadolu'da kullanılan KAĞNıların temeli işte buna dayanmaktadır. Bu tarihten önceleri ise ne arabının adı sanı, ne de kendisi vardı. Şu hale göre KAĞNının emrû de şöyle böyle 35-40 asırlık bir kıdeme sahip demektir.

(KANINK) adının verilmesine sebepte yürürken çıkardığı kıcırtıdır. Türkistanın en meşhur aşiretlerinden birinin adı (KANIKLI) dır. Ve burası kağının ilk Bulmanına YURT olduğu için uğurlu sayılmıştır.

OĞUZ HAN, uzun yıllardan sonra tekrar TATARlarla çarpışmış ve bunları dahi gayet ağır ve pek kanlı yenilgilere uğratmıştır. Hatta kendi dinini de kabule mecbur kılmıştır.

Böylelikle OĞUZ illerinde manevî birlik te vücut bulmuş oldu. Yarım asırdan fazla süren bu kanlı savaş fırtınalarından sonra yine ZAFER PERİSİ oğuzlara gülümsedi. OĞUZ HAN, artık fütûhat kasırgasının dizginlerini bu kez de ÇİN ülkelerine doğru yöneltti. Zelzeleyi andıran bir dehşeti temsil eden Ordularıyla engin seferleri atılan OĞUZ

HAN, ilk merhale olarak HATAY ve ÇİN Beldelerine saldırdı. Bunları silip süpürdükten sonra OĞUZ orduları, âdetâ kükremit kaplanlar halinde uğraklarına rast gelen yarıları, uçurumları ve her şeyi hak ile yeksan ederek hedeflerine yıldırım hızıyla erişmekte güçlük çekmediler..

TİBET ile KARAHATAY da bu fütûhat fırtınasına eklendi. Ülkesi enginleştirdi. HATAYın doğusunda TİNGİZ DENGİZ yönlerinde gayet çetin ve sarp dağlar vardı. (Kuş konmaz, Kervan geçmez) sözüne pek örnek dağlar.. Bu dağlarda cenkâver TÜRK Oymaklarından bazıları otururdu. Hanları, İTBURAK adında ünlü kahramanlardan biriydi. OĞUZ HANın itaat teklifine boyun eğmedi. Fakat savaşta mağlup oldu. Ve dehşetler sacan yıldırımvarı orduları önünde dikiş tutturamıyarak selâmeti kaçmakta buldu..

Muharebe meydanını iki yanından kuşatan büyük iki nehir vardı. OĞUZ HAN daha önceden buraları kontrol altına aldirtmişti. Düşman askerlerini kaçarken burada tutsak ettirdi. Ele geçirmiyenleri de vurduttu. Neticede bu gailenin kökü kazınıldı.

TÜRK Hanlarında bir âdet vardı. Savaşa giderken ailelerinin bir çoğunu birlikte götürürlerdi. O sırada OĞUZ HANın subayları da öyle yapmışlardı. Oğuz han ordusunda cesaret ve yiğitliğiyle beraber güzellikte de şan ve şöhret kazanmış bir subay vardı. Bu subay, savaşta üstün kahramanlıklar göstererek şehit olmuştu. Yüklü olan karısı iki nehir arasında doğurdu.

Oğuz han da hava pek soğuk olduğundan doğumun bir ağaç kovuğunda olmasını emretti öyle yaptılar. Niha yet bir çürük, yani içi kovuklaşmış bir kalın gövdeli bir ağaç buldular. Kadını oraya yerleştirdiler. Kadın pek şatır bir erkek yavru dünyaya getirdi. İşi Oğuz hana haber verdiler. Oğuz han buna çok memnun kaldı. Ve :

Babası vatan ve merdlik yolunda can vermiştir. Ben bunun hâmisini ve sahibi olacağım, dedi. Yanına aldı. Talim ve terbiyesini sağladığı gibi manevî evlâd edildi. Adını da, içiboş ağaçta dünyaya geldiğinden (KIPÇAK) koydu.

Nasıl ki Anadolu'da da böyle içi boş ağaçlara ÇEPÇAK, ÇAMÇAK adı veriliyor.

OĞUZ HAN, bilhassa bu yavruya TÜRK ve CENK-âverlik terbiyesi verilmesini emretti. Böylelikle çocuğun ruhuna silahşorluk ve kahramanlık kanı aşılanmış oldu.

Mükemmel muharip olarak yetişen KIPÇAK, OĞUZ HANın emriyle orduların başına getirildi. İDİL DON nehirleri ve dolaylarını sarmaya gönderildi.

Kahraman KIPÇAK, burada yerleşmiş bulunan Ruslar, Macarlar ve Ulahlarla çarpıştı. Hepsini de kılıcının dehşeti önünde dizlere kapandırdı. Kaçanları tasfiyeye uğrattı. Bunu tamamladıktan sonra BAŞKURT ve buralara civar ülkelere sarktı. Sel halinde, önüne geleni silip süpüren zağlı orduları hedeflerine kadar hiç duraklamadan kanadlandı gitti.

Daima zaferden zafere uçan KIPÇAK orduları, Volga-DON ve İdil nehirleriyle ve havalisini de kezalet ele geçirdiler. KIPÇAK diyarı âdetâ bir ÇİĞ halini alarak gittikçe enginleştirdi. Kıpçaklar, asırlarca buralarda saltanat sürdürdüler. O yerler (KIPÇAK BOZKIRLARI) adıyla anılır oldu. Ve yine KIPÇAKların fütûhat gününde oraları, iptidai bir halde birer ören ve harabeden başka bir şey değildi. Yani kasaba ve şehir denebilecek bir eser yoktu. Ora halkı da kâmilan bedevî sayılabilecek bir durumda idi..

OĞUZ HAN; İTBURAK ile yapılan pek kanlı savaşı kazanmış ise de hasmını ele geçirememişti. Aradan bir kaç yıl geçtikten sonra tekrar İTBURAKın hesabı görülmek gerekti. Hakikaten de böyle oldu. Bir daha, OĞUZ HAN Orduları, onun üzerine yürüdü. Bu seferki çarpışmada İTBURAK ele geçirilerek öldürüldü. Emlâki elinden alındı. Ülkesi bir daha ayağa kalkmak şartile belkemiğinden biçildi. Halktan OĞUZ dinine girenler, uyurluğa alındı. Girmeyenler ise kısmen tutsak, kısmen kılıç yemi edildi.

(Devam edecek)

B. Seyit Harunun Hayatında yazılan menakipname nerede

Abdülkerim menakibinin 4 üncü sahifesinde aynen (Amma anın menakibi zayı olmuştur. Çok cihetler olup bulunamamış) demektedir.

Yazan: Rüştü Ergen

(125—126 sayıdan devam)

Muharrir Seyit harunun hayatında bir menakipname yazıldığını fakat zayı olduğunu kaydetmektedir.

Biz Harunun hayatında yazılan menakibin gaip olmadığını öğrendik fakat ele de geçiremedik.

Abdülkerim menakibini 45 inc sahifesinde zikredildiği üzere Seyit harun ölüm yatağında iken biraderi Mahmut Seydiye (Alaiye) Alanyaya göç etmesini emreder.

Mahmut Seydi kendisini hasta olarak bırakıp gidemeyeceğini söyler ise de aldığı kat'ı emire karşı koyamaz Hicrete mecbur kalır ve hemen hareket eder.

Mahmut Seydi Seydişehirden Alanyaya hangi yolu takip ederek gittiğini ve oralarda neler yaptığını, nasıl yaşadığını bilmiyoruz. Bu hususta hiç bir malûmata da sahip değiliz. Yalnız Alanyanın altı saat kuzeyinde Mahmut Seydi adında bir köy mevcut olduğunu ve köyde merhuma ait harap bir de türbenin bulunduğunu öğrenmiş bulunuyoruz. (Alanya Münevver Halkevleri mensublarından Mahmut Seydi türbesinin imarına delâletleriyle; Hayatı ve

eserleri hakkında kıymetli yayınlarını bekliyoruz.)

Aksekili bir dostum Mahmut Seydi türbesi mütevellilerinin son evlatları Alanyalı Bay Hasanın evlerine bundan 24 sene evvel müsafir oluyor. Gece konukla ev sahibi konuşurlarken lakırdı Mahmut Seydiye intikal ediyor. Hasan efendi (Seyit harun menakibi) adında bir kitap getirerek müsafirine okuyor.

Kıymetli arkadaşım yıllarca evvel bu hadiseyi bana anlattı.

Bizde mevcut Abdülkerimin yazdığı makalede Seyit harunu kendisine okudum iki eseri mukayese yapmalarını rica ettim.

Antalyeden Alanyaya atla geldiği bir günün gecesi yorgunluğun verdiği rahavetle dinlediği menakip üzerinde fazla izahat veremeyeceğini yalnız Abdülkerim menakibinde ki hurafelerin onda bulunmadığını daha kısa daha öz lü ve daha öz Türkçe olduğunu söylediler. Biz de bu şekilde Seyit harunun hayatında yazılan menakibine son bir hatıra olarak göç ederken Mahmut Seydi tarafından beraberinde götürüldüğünü öğrendik.

Ecdattan bağlılığınız devam etmek te olan dostum ne pahasına olursa olsun menakibi Bay Hasan'dan olarak bana göndereceğini vadetti. Fakat kitabı sahibinden kurtaramadı kısa bir zaman sonra da Bay Hasanın Bozkıra nakli memuriyet ettiğini bildirdi.

Sırf Bay Hasanla menakipname etrafında görüşmek üzere Bozkıra gittim Müsafir olduğum eve mumaileyhi davet ettik. Bir gece uzun uzadıya görüştük.

1926 yılında Tapu ve nufus memuru olarak Bozkırda bulunan Bay Hasan Mahmut Seydi türbesinin mütevellisi olduğunu «Seyit Harun» menakibinin kendisinde bulunduğunu bize de söyledi. Fakat kitabın bir çok eşyalarıyla birlikte Alanyadaki evlerinde bulunduğunu yakında tekaut olacağım memleketine döndüğünde menakibin bir kopyesini bize göndereceklerini vadettiler. Hakikaten aradan kısa bir zaman geçti Bay Hasan emekliye ayrıldı memleketine döndü fakat menakibi göndermedi verdikleri sözü mektupla hatırlattım cevap alamadım.

O günlerde hububat mubayası için Seydişehirde gelen Azak zadeler muteemedi Arif ağa Bay Hasanın hayatını şöyle anlattı.

Mütekaiden memleketine dönünce ailesini gaybetmiş büyük acıya tahammül edemeyerek evini terk etmiş civar bir köyden bir bayanla evlenmiş katırına biner her sabah köyden alanyaya gelir kahvelerde meyhanelerde akşam yapar yine köye dönermiş. Böyle bir zatten kitap istemenin manasızlığı karşısında muhitinde müessir Arif ağada bir kaç sene uğraştı Menakibi elde edemedi. Aradan seneler geçti Bay Hasan vefat etti. Emvalinin Gündoğmuş müftisi Bay Ali Rızaya intikal ettiğini öğrendik, yazma ücreti bize ait olmak üzere menakipnamenin bir suretinin lu-

tuf buyrulmasını müftiden rica ettik. Muteaddit mektuplarımızla kendilerini tastlı ettik. Yalnız bir defa sudan cevap aldık.

Müfti Ali Rızanın da ebediye intikal ettiğini haber aldık. Allah rahmet etsin. Biricik mahtumları kunduracı (küçük memleketlerde sanat kazanç temin etmediği zamanlar memuriyete baş vurmak zarureti hasıl olur) bu itibarla özel idare tahsildarı olması ihtimali de mevcut olan Bay Naime baş sağlığı dileriz. Değerli kitaplarını aharına vermekle zayı olma iade edilmeme gibi durumlar karşısında kalan bir çok bilginlerimiz kitaplarını ne şekilde olursa olsun başkasına vermemeyi ahsettiklerini bir çok defalar görülen hadiselerdendir. Bu itibarla merhum müftünün menakibi bize vermemesini bir nakise saymayoruz. Yalnız şehrimizin tarihini aydınlatacak olan menakibin merhum pederleri kitapları arasından tefrik ile yazma ücreti tarafınıza ait olmak üzere bir suretini bize gönderilmesini veya Antalya Halkevi mecmuasıyla yayınlanmak suretiyle tarihe hizmet edilmesini genç bay Naimden rica ediyor ve bekliyoruz.

C. İstinat ettiğimiz tarihi me'hazlar.

Abdulkadirin manakibinin 32 ve 33 sahifelerinde şöyle demektedir.

[Beyşehirde Eşrefoğlu Beyşehir beği imiş demişlerki bir kişi geldi deveyi taş eyledi taşı koyun gibi herkande giderse alup gider Ververid iline şehir yapıdurur bir iki adam gönderdi "21 satu sonra," eşref oğlu Mehmet bey vezirlerinden.]

Menakipten olarak aynen yokarıya naklettiğiniz parçadan anlaşıldığı veçhile Seyitharunun göçü menziline irişerek şehir kurmaya başlayınca ülkenin sahibi Beyşehirde beyi Eşref oğullarından Mehmet beye durum haber veriliyor.

Menakibin zikrettiği Mehmet bey Seyfettin Süleyman beyin oğlu Mübarüzittin Mehmet beydir. Eşref oğlu tahtına pederinin ölümü üzerine 702 Hicri tarihinde geçmiş 720 de vefat etmiştir şuhalde menakibe nazaran Seyitharun Seydişehirin bulunduğu mahalle 702 720 yıllar arasında gelmiş oluyor.

Halbuki 1329 yılında İstanbulda basılmış Memet Ata tercümesi Hammer tarihinin birinci cilt yetmiş yedinci sahifesinde

[Ertesi sene Mısır hükümdarı hey'eti ittifakıyesı bozulmuş olduğundan Alaettin Haran, Rehan, Erzincan, Cemiş Kezek ile Kadim Seydişehirini eline geçirdi ve bu şehir kurbünde elyevm onun ismiyle yad edilmekte olan alziye şehrini ve Erzincan kurbünde kubadiye-yi inşa eyledi] demekte vebu malûmatı cihamünma S 611 ve tuhbetuttevarih verak 122 den aldığım sahifanın sonunda 4 ve 5 numaralarla derkenarlanmaktadır.

Antaliye ilimizin Alanya [Alaiye] ilçesini yeniden tesis eden Konya Selçuk hükümdarlarından Alaeddini keygubade evveldir. 616 H tarihinde Konya-Selçuk tahtına calis olmuş 634 H yılında oğlu Gıyasüddini keyhussevi sani tarafından kubadiyede tesmin edile-rek ölmüştür.

Binanaleyh 616 H tarihle 63 A. yılları arasında şimdiki Seydişehirin bulunduğu mahalde kadim tabiriyle bir şehir bulunduğunu Hammer tarihinden öğreniyoruz.

Konya müzesi eski Müdürü Yusuf Akyurt ilcemizde mevcut eski eserleri tetkik için 8-10 sene evel gelmişlerdi. Cami ve mescitleri dolaşırken [Arpalık mesciti] e girmiştik orada gördüğümüz bir taşın üzerinde [Fieydamiddevle tissultan elmuazzam gıyasüddünya veddin ebülfeth keyhussev bin keykubat bin keyhusrev kasini emirül müminin Fitarıh şehri muharrem sene Hamse ve sa-

lasine ve sille mlette] yazılıydı.

Sayın Akyurt bana butaş Konyadan gelmiş Seydişehir ile ilgisi yoktur müzeye alacağım dedi Konyaya döndülür Milli Eğitim müdürlüğü eliyle taş Konyaya naklettiler.

Halen Konya müzesinde alan Seydişehir tarihiye ilgili yegâne eserin şehrimize iad-sine Müze müdürümüz sayın Zekinin delâletlerini bekleriz.

Kitabenin bulunduğu mescit Seydişehirin med halinde muallim hane caminin 600 metre batısında kare şeklinde bir parselin güney doğu köşesinde idi. Mescidin batı duvarına muttasıl içi toprakla doldurularak zeminden bir metre yükseltilmiş on iki metre kare genişliğinde bir bahçeçikte kitabesiz ve kime ait olduğu mabun olmayan iki mezar vardı. Halk bu mezarlara saygı gösterirler. Doğru yoldan sapan insanlar mescit civarından geçerken taşlanıldıklarına dair bir kanaat vardı.

Mescidin dahil olduğu parsade mesatten başka yeter bahçeli altı ev vardır.

Mescit bizim bildiğimiz zamanlarda 60 metre kare genişliğinde üzeri toprak damdı namaz kılınırdı. [Seydişehirin toprağı Konya toprağı gibi değildir. Mescid Konya toprak damlarına kışın hiç çıkılmaz Seydişehirde ise yağmur yağmadan evel ve sonra bağlanmaz ise akar, kar üzerinde durdurulmayarak muhakkak aşağı atılacak ve bağlanacaktır. bina yapılırken duvarlara harç yerine aynı çürük topraktan çamur kullanıldığından çamur kuruyarak toprak olur loğ da taşları ve duvarları sallar onun için binaların ömrü az olur.]

Mescit zamanla harap oldu. Komşular yıktılar bir kısmını yola bıraktılar. Küçük yaptılar. mişyasta üzeri çatı bir mescit Fakat kapı pençereleri takamadılar. Namaz kılınmamak şartıyla bir kaç sene-ler yaşadı. Doğru duvarının iç kısmında bulunan kitabe Konyaya nakil için hoyratça çıkarıldı duvar zedelendi. Bir kıs-

sonra da mescit harabeye yüz tuttu. Mescidin bu durumunu gören Belediye mezar bulunan bahçeçığı muttasıl komşuya sattı, mescidi yıktı yola kalbetti.

Mescidin dahil olduğu parselde bulunan evlerin tamiri dolayısıyla yapılan kazılarda bir çok mezarlara tesadüf edildiğini de görmekteyiz.

Gerek parsede çıkan mezarlar ve gerekse Konya müzesine nakledilen Kitabe ve mescidin o günkü hükümet tabirlerinden olan (Arpalık kelimesinden tahrifen arpalı denmesi bizi şu mutalalara sevketmektedir.

Saltanat elde etmek için pederini zehirleyerek öldürten Cıyasüddini Keyhusrev duyduğu teessürü tahfif için pederi tarafından kurulan Alaiyeyi ziyaret etmek veya her hangi bir amil tesiriyle tahta geçtiği günlerin arfesi olan "635," yılında Kadim Seydişehir geliyor. O vakit ki şehrin haricine ve batı yönün de parsenin bulunduğu mahalli duvarla çevirtiyor ve birde cami yaptırıyor bu hayrı yaptırma amili bahçeçik dediğimiz mahaldeki mezar sahiblerinin erkek olduğuna göre bendelerinden, Kumandanlarından birinin ölümü de olabilir vesikaya son mutalaalarınızı bir tarihe istinat ettiremiyoruz. Olaylardan istihraç ediyoruz.

Yalnız ortada hakikat olan cihet 616-634 yılları arasında ve 632-633 yıllarında Alaettini Keykubadı evvelin Kadini Seydişehirini alması ve oğlu Gıyasüddini Keyhusrev'in 635 H yılında Seydişehirde bir bina yaptırmasıdır.

Bu yıllardan sonra Konya Selçuk hükümeti sona eriyor. Beyşehirde Eş-

ref oğlu hükümeti teşekkül ediyor (Mübarezzüttin Mehmet) bey oluyor 702 720 yılları arasında Seyitharun eski ismini bulamadığımız Seydişehirine geliyor. Şehrin ortasında boş bulunan Çiğdem tepeye (Menakip S: 3) konuyor taş minareli cami medrese ve şehre sur, yapmaya koyuluyor, durum Beyşehirde ihbar ediliyor. Mehmet bey müteaddit defa adamlarını göndererek hadiseyi tetkik ettiriyor, enson kendisi Seydişehirde geliyor. Vaziyeti inceleyor.

Harunun imare, siyasetle ilgisi olmayan dünya işlerinden ziyade din işleriyle meşgul bir zat olduğunu anlıyor. yurdundan harap bir köşenin imar edilmesi hoşuna gitmekle beraber Harunun dini durumunda kıvancına mucip oluyor [Muvakip s 33 34 35-36] Şehre Harunun ismine izafeten Seydişehir deyor ve bu yeni ad kasabanın eski ismini unutturuyor.

Gıyasüddinin yaptırdığı kitabenin bulunduğu [Arpalık] cami veya mescidi ile mezarlığına gelince. Şehre yeniden daha büyük ve taş minareli Seyitharun caminin yapılması; Arpalık mescidinin surharicinde kalması; Arpalık cami ve mescidini yaptıran Selçuklular adının Eşref oğulları zamanı saltanatında unutulmasa bile gölgede kalması gibi esbab ve avamıl tesiri ile bakımsızlıktan harap olmuş. Dini bir bağlılıkla eshabı hayır tarafından zaman zaman yapılan tamirat ve ihya da yetmeyerek en son mescit halinde iken yola kalp edilme suretiyle bugün bir nişanesi de kalmamıştır. fikrindeyiz.

Konya Matbuatı Tarihi

— VI —

Yazan: Mehmet Önder

(125—126 sayıdan devam)

Duygu Gazetesi

Çıkış tarihi: Ocak 1930
Kapanış „ : Mart 1930
Sahibi ve başyazarı: Cevdet Tahir
İdarehane: ?

Basıldığı yer: Babalık matbaası
Konya

Her sayı 2 sayfa, tanesi 5 kuruştur.

Konyalı muharrir Cevdet Tahir'in çıkardığı günlük siyasi (Duygu) gazetesini 3 ay çıktıktan sonra, traş düşüklüğünden, kapanmıştır. Koleksiyonu mevcut değildir.

Ticaret Gazetesi

Çıkış tarihi: Mart 1933
Kapanış „ : Haziran 1933
Sahibi: Konya Ticaret Odası
İdarehane: „ „

Basıldığı yer: Babalık Matbaası
Konya

Her sayı 2 sayfa, tanesi 5 kuruştur.

Konya Ticaret Odası ve Borsası tarafından, tüccar ve esnaf için yararlı havadisleri, borsa vaziyetlerini yayınlamıştır. Konyada çıkan ilk ticaret ga-

zetesidir. Daha önce, 1930 yılında (Reklâm) adlı bir gazete çıkmışsa da, birkaç sayı devam etmiş ve kapanmıştır. Ticaret gazetesinin de tam bir koleksiyonu yoktur.

Yeni Anadolu

(Cumhuriyetçi siyasi gazete)

Çıkış tarihi : 1932
Kapanış „ : 1934
Sahipleri : Cemal Tahir (Kutay), Remzi

İdare yeri : Konya - İstanbul cad. 73

Basıldığı yer : Yeni Anadolu Matbaası - Konya

Her sayı 2-4 sayfa, tanesi 2,5-3 kuruştur.

Muharrir Cemal Kutay ile Remzi (Çopur kadı zade) nin müştereken kurdukları (Yeni Anadolu) matbaasında günlük, siyasi gazete olarak çıkan (Yeni Anadolu) da Cemal Tahir (Kutay), Muzaffer Hamit, İhsan Ahmet, Taceddin (Öney), Cemal Muharrem (Kaynak) v.s. gibi Konyalı muharrirler yazı yazmışlardır. 1934 yılında Cemal Kutay Ankara'ya nakletmiş, gazete de kapanmıştır. Yeni Anadolu matbaasında pekçok eser de basılmıştır.

Yeni Ses Gazetesi

(Günlük, haftada iki, haftada çıkar siyasi gazete)

Çıkış tarihi : 5 Ekim 1934

Kapanış „ : 1939 (Yeni Babacan adile devam)

İmtiyaz sahibi : A. Rıza kilimci

Sahibi : Tacettin Cavit (Öney)

U. Ner. Md : M. Nuri Özkara

İdarehane : Konya - İstanbul cad.

Basıldığı yer ; Yeni ses matbaası
Konya

Her sayı 2-4 sayfadır, tanesi 2,5-3 kuruştur.

Yenises gazetesini 1935 te gündelik 1937 den sonra haftada iki (Çarşamba Cumartesi) çıkmağa başlamış, 1939 da adını değiştirerek (Yeni Babacan) olmuştur. Yeni Babacan tam manasile bir halk gazetesidir.

Yeni ses gazetesi, bir mahalli gazetesinin bütün hususiyetlerini taşıyan, daha ziyade halk ihtiyaçlarını belirten popüler bir gazetedir.

Yenises gazetesinde bir kaç roman da tefrika edilmiştir. Bunlardan en meşhuru 1936 da tefrika edilen (Prences Tamara) dır.

Yeni Ses gazetesinde yazı yazan bazı muharrirler şunlardır : 1935 te, Tacettin Cavit (Öney), M. Nuri (Özkara), Gaffar (Totaysalgır) 1936 da, E. Akın (Görüşler ve düşünceler sütunu), M. Dağlarca (Bana göre sütunu), Tahir Şükrü, S. Ten, Nuri Emet, T. Kurşun, Turgut Hayda, M. Nedim Güntel, A. Refik Gür, Perdev Boratav, İhsan Hınçer.. 1937-1938 de, E. Özyürek (Hepimize göre s.), M. Muhlis Koner, Ali Gündüz, İhsan Ahmet v.s.

Yeni Ses'in bazı (Noksan) Koleksiyonları vardır.

Zaman Gazetesi

(Siyasetten başka herşeyden bahseder gazete)

Çıkış tarihi : 1 Ocak 1934 (1)

Kapanış „ : 1936

Sahibi ve Müdürü : Edib Nazım Ermaral

Neşriyat Müdürü : M. Nazım (Evren)

İdare yeri : Başaralı çarşısı - Konya

Basıldığı yer : Babalık matbaası „

Her sayı ufak boy ve 8 sayfa, tanesi 5 kuruştur.

Bazı yazarları: M. Nazım (Evren), Gaffar (Totaysalgır), A. Bedri, M. Yusuf (Aykurt), M. Nedim Güntel, Adil Aykut, Turhan Feyzi, Süleyman Şahin, Özdemir v. s..

Zaman gazetesinde, tarihî ve edebî makale'ler, şiirler, hikâyeler, şehir haberleri yayınlanmıştır.

19 haziran 1934 tarih ve 17 sayılı nüshası, Konya üçüncü millî sanayi sergisi münasebetiyle özel sayı olarak çıkmıştır.

Koleksiyonu yoktur.

Bilgi Yurdu

(Aylık ilim, felsefe, san'at ve edebiyat mecmuası)

Çıkış tarihi: 29 Ekim 1936

Kapanış „ : Mayıs 1942

Sahibi ve Müdürü: M. Niyazi Erenbilge

İdare yeri: İnceminare yanı No 431
Konya

Basıldığı yer: Ülkü matbaası Konya (önce İstanbul'da)

Her sayı 1 forma, tanesi 12,5 kuruştur

(1) : 9 Mayıs 1925 te dergi halinde çıkmıştır. Keza 11 Nisan 1949 da tekrar gazete halinde çıkmağa başlamıştır.

Konya Lisesinde edebiyat öğretmeni olan B. Niyazi Erenbilge tarafından çıkarılan (Bilgi Yurdu) nun kuvvetli bir yazarı kadrosu vardı. Dergi'de tarihi, edebî, felsefî, hukukî, ilmi yazılar yayınlanmıştır. Niyazi Erenbilge İstanbul'a nakletmiş, dergi de kapanmıştır.

Bazı yazarları: Ali Nihat Tarlan, Ali Rıza Korap, Niyazi Erenbilge, Y. Kemal Kutluata, Seniha Erenbilge, H. Kaan...

Kolleksiyonu Millî kütüphane (Ankara) da mevcuttur.

Orta Anadolu

(Şimdilik ayda çıkar kültür mecmuası)

Çıkış tarihi : 1 Kasım 1939

Kapanış : 1 Nisan 1940
İmtiyaz Sahibi : Hayri Klavon
U. Neş. Müdürü : Mitat Şakir (Altan)
İdareyeri : yok

Basıldığı yer : Yenikıtap basımevi Konya

Her sayı 1 forma, tanesi 7,5 - 10 kuruştur.

Konya Erkek ortaokulu öğretmenleri tarafından öğrenciler için yayınlanan (Orta Anadolu) dergisi, 7 sayı çıkmış ve kapanmıştır.

Yazarları: Hayri Klavon, Raşit Usman, Düriye Işık, Nigar Çetintaş, Remzi Tüzünkam, Suat Yeşilyurt (Abanâzır), Feyzi Halıcı, Ziya Ceran, Lamiâ Kırız, Nusret Otyam, Turgut Erten, M. Ödevoğlu v.s.

(Devam edecek)

Hattatlar Armağanı

Yazan : V. Sabri UYAR

(125—126 Sayıdan devam)

132 Hattat Mustafa Rüştü Efendi.

1258—1844 de Konya'nın Küçük sinan mahallesinde doğmuştur. Babası Babaccu Mustafadır. Ders ve hüsnü hat hocası Özderimi medresesi müderrisi meşhur ulema ve hattatıyeden Başaralı zade İbrahim Hakkı efendi ve ondan icazet almıştır. Güzel sülüs, nesih ve talik ve rik'a yazardı onbeş adet mushafı şerif yazmıştır. Kızılviran, Ağrıs, Karakaya ve Obruk ve Eski ve Köyceğiz mescidi şeriflerinde ve küçük sinan camii serifinde ve oğulları hacı Mustafa ve Mehmet Ali nezdinde kuranı kerimleri ile levhalar hep onun eseridir. Ahlakı güzel ilmiyle amil bir zat olup bir ağustos 1336 tarihinde ölmüştür. Musallada metfundur. Kabir taşındaki kitabesi şudur:

۱ - هوالباق

بحی قبل مفترت یارب یزدان

بحق عرش اعظم نور قرآن

المرحوم خطاط مصطفی رشیدی افندیك روحیچون

فاتحه ۱۳۳۸ - ۲۲ ذ

133 Hattat Ağrılı Mustafa efendi.

Konya'nın Kızılviran bucağına bağlı Ağrıs köyündendir. Köy mektebinde

okuduktan sonra Konya'ya gelip Mulla efendi medresesi müderrisi fudaladan Ömer Kâşif efendinin halakayı tedrisine devamla ikmalî nüsh ettikten sonra ondan icazet almıştır. Hattatlığı Buharalı Hacı Abdulhamit efendiden tahsil etmiştir. Güzel talik yazısı vardı. Ekser evkat'na mülteka gibi ilmü fıkha dair kitapları ve Konya'nın evliyasıyla ulemasını medhü sena eder kasideyi yazmakla geçirirdi. Yazdığı o güzel kitaplar evinde muhafaza edilmektedir. Feraiz ilminde yedi tulası vardı. Bir çok hocalar ondan feraiz okumuşlardır. O zamanın talebe komisiyonunda azalığı vardı. Bektaşî Mustafa efendi denmekle maruf idi. Güzel ahlakı vardı. 1338 tarihinde vefat etmiştir. Üçler mezarlığında metfundur. Kabir taşındaki kitabesi şudur:

۱ - المرحوم والمفتور ۲ - علماء کرامدن ۳ -

آغریصلی مصطفی ۴ - افندی روحیچون فاتحه ۱۳۳۸

134 Hattat Kese Mustafa Hulusi efendi.

Burdurlu Abdulgani zade hafız köse Mustafa efendi Konya'da yetişen değerli hattatlarımızdandır. Burdurlu Ahmet Hilmi efendiyle Özdemiri medresesi müderrisi hattat Başaralı zade İbrahim Hakkı Efendiden hüsnü hat öğrenmiştir, ilmi kıraatı kuranı da yine

Başaralı zade hocadan okuyarak hem hüsnühatten ve hem ilmü kiraatten icazet almıştır. Güzel Sülüs, nesih yazıları yazardı medreseye ait ulumu fünunu Müftü Aladaglı Hacı Ahmet Rüştü efendiden okumuş ve bir kaç defa müsahî ikmal ettikten sonra ondan icazet almıştır. Konya'da tam altmış beş sene tahsili ulumda bulunmuştur. Hafızı kuran idi. Güzel sedasıyla vucuh okurdu. Lisanında biraz rekaket vardı. Mecidiye zade Tahir paşa ile biraderi Ali Ramiz beyin kırk sene imamlığında bulunmuştur. Bütün ümrünü bekâr olarak yazı yazmakla geçirmiştir. 1924 yılında seksen yaşını mütecaviz olduğu halde millet hastanesinde ölmüştür. Bütün kitaplarını Yusuf ağa kütüphanesine vakfetmiştir. Hacı Fettah mezarlığında metfundur. Kabir taşındaki kitabesi şudur :

۱ - هوالباق

۲ - غی زاده ۳ - بوردورلو خواجه ۴ - حافظ مصطفی افندیك ۵ - روحنه فاتحه ۱۹۲۴

135 Silleli Hattat Hafız Mehmet Feyzi Efendi.

Sille'de doğmuştur. Babası hoca Süleyman efendidir. İlk tahsilini sıbyan mektebinde bitirdikten ve hafızı kur'an olduktan sonra Konya ve sille medreselerinde okumuş ve hüsnü hattı da meşhur hattatlardan Ilgınlı devrani İbrahim efendiden öğrenmiştir. Sonra Ilgın kazası Lala Mustafa paşa camiinde imam ve hatip olan babası Süleyman efendinin vefatı üzerine yerine 1285 de imam ve hatip olmuştur. Güzel sada ve edaya malik ve ilmü vucuh malik idi. Tabiatı şiriyesi vardı. Bilmece hallinde çok mahir idi. Sülüs, nesih ve ta'lik yazardı. Bir kaç tane mushafı şerif yazmıştır. El yazısıyla yazdığı eczayı şerife Lala Mustafa camiinde eylevm mevcut olup bizzat görmüştür. 26 sene imam

ve hatıplık yapmıştı. Yazdığı eczayı şerifenin sonuna şöyle yazmıştır :

حرره المذنب العبد الضعيف المحتاج الى رحمة الرؤف
عن يد حافظ محمد الفيضى بامام وخطيب في جامع لالامصطفى
باشا بقصبة اياض ابن حافظ سليمان مولداً عن سلاله
ومتوطناً بقصبة ايلفين كذا ومسه خدم في جامع المذكور
غفر الله لولديه ولجميع المؤمنين والمؤمنات برحمتك
يا ارحم الراحمين ۱۱ جا سنه ۱۳۱۰

Ilgının Kadın hanı yolu üzerinde ki büyük mezarlıkta metfundur. Ilgının Bulucuk köyünde Aksekili Mulla hasan evinde bizzat gördüğüm tezhipli ve nakışlı bir yazma Kur'anı kerim vardır. Bu kur'anı kerimin sonunda şöyle yazılıdır :

كتبه الفقير المعترف بالعجز والتقصير حافظ محمد فيضى
بن حافظ سليمان السالوى الايلفى متوالداً ومتوطناً من
تلاميذ ابراهيم الدورانى الايلفى متوالداً ومتوطناً غفر الله
اليهم ولوالديهما واحسن اليهما اللهم ربنا آمنا فاغفر لنا...
وقد فرغ من كتابت في اوائل ربيع الاول من سنه اثنا
وتسعين و مائتين والى من هجرة من له العز والشرف
۱۲۹۰

Kabir taşındaki kitabesi şudur :

سالمه الى حافظ محمد افندى روحنه فاتحه

136 Silleli Hattat Hafız Mehmet efendi.

Sillede doğmuştur. Sıbyan mektebinde okumuş ve hafızı Kur'an olmuştur. Sonra Konya'ya gelerek Müftü Abdullahat efendinin halakayı tedrisinde bulunmuş ve ondan icazet almıştır.

Hattatlığı değerli hattatlardan Silleli Osman Haki dededen öğrenmiştir. Sülüs, nesih ve ta'lik yazılarını gayet mahiranə yazardı. Çok güzel levhalar yazmıştır. Hacı Hafız demekle maruf idi. İçi dışı düzgün, alim ve fadıl ve ehli hal ve kerametten zühtü takva sahibi

bir zat olup 1288 de vefat etmiştir. Sillenin aşağı mezarlığında metfundur. Kabir taşındaki kitabesi şudur :

۱ - المنور له ۲ - الحاج حافظ افندى روحنه فاتحه ۱۲۸۸

137 Silleli Hattat Musa efendi

Meşhur ulemadan Hacı Hafızın büyük oğludur. İlk tahsilini sille de bitirdikten sonra İstanbula giderek meşhur Hafız Şakir efendinin dersine devamla ikmalî nüsh ettikten sonra ondan icazet almıştır. Bilahare Kudsü şerife azimetle şöhretli muhaddislerden Nazif efendiden usulü hadis okumuştur. Silleye avdet ederek pederinin vefatı üzerine yerine müderris olmuştur. Daima tedrisle meşgul idi. Yazı hocası hattat Osman Hamdi efendi. Güzel sülüs, ve nesih yazardı. (Mugrip-al-kuran) adında bir eser telifine başlamış isede ikmaline muvaffak olamamıştır. Bütün hayatını köşeye inzıvada geçirmiştir. İlimiyle amel, zühtü takva sahibi olup 1354 hicri yılında vefat etmiştir. Sillenin aşağı mezarlığında metfundur. Kabir taşındaki kitabesi şudur :

۱ - مرحوم ۲ - علمای کرامدن ۳ - الحاج حافظ افندى ۳ - زاده فضيلتو موسى افندى روحنه فاتحه ۱۳۳۴

138 Hattat Alaiyye'li zade Mehmet Zeki efendi.

1233—1817 miladi yılında doğmuştur. Sıbyan mektebinde okumuş sonra medreselerde iyi ders görmüştür. Hattatlığı o zamanın değerli hattatlarından Hututu mütenevviayı (çeşitli yazılar) öğrenmiştir. Güzel sülüs, ve nesih ve ta'lik yazardı. Bir çok mushafı şerif ve risaleler ve levhalar yazmış ve bir çok kimselere yazı hocalığı yapmıştır. Ve yazıdan dahi icazet vermiştir. Konya-

mıza pek çok hizmet etmiş değerli ve sanatkar hattatlarımızdandır. 1296 yılın da vefat etmiştir.

139 Hattat Mehmet Şükrü efendi.

Sillelidir. Babası hattat Mehmet Şükrü efendidir. Medresede okumuştur. Hüsnü hattı de babasından öğrenmiştir. Muteaddit kuranikerim yazmıştır. 1226 tarihinde ölmüştür. Sillede metfundur.

140 Hattat Cerrah Mehmet Hamdi efendi

Anasıl içillidir. Konya medreselelerinde okumuş, sonra İstanbula giderek tıbbiyeden mezun olmuştur. Değerli operatorlarımızdandır. Hattatlığı meşhur hattatlardan Alaiyyeli Abdulgani Vehbi efendiden öğrenmiştir. Sülüs, nesih ve ta'lik yazardı bir çok kitap ve risalelerle mushafı şerif yazmıştır. Hattı des iyle 1266 tarihinde tezhipli ve nakışlı bir Kur'anikerim yazmıştır. Bu kur'anı kerim Şekerfuruş mahallesinde koygun zadelerden Ali efendide mevcuttur. Tezhip ve nakış işlerinde mahareti kamilesi vardı. Konya'da çok talebe yetiştirdiği gibi yazıdan icazet vermeye muvaffak olmuştur.

Hattı destiyle yazdığı Kuranikerimin sonunda şöyle yazılıdır :

قد وقع الفراغ من تنسيق كلام القديم وعنايته واحسانه
وكرمه عن يد الفقير الحاج محمد الحمدي الجراح المستخدم
بخدمه الدولة العلية من تلاميذ الحاج عبدالغنى الوهبى العلائى
عفا الله عنهما وعن والدهما ولان قرأوا نظرا هذا المين ۱۱۶۶

141 Hattat Derbentli parmak-sız Mehmet efendi.

Çiğil bucağına bağlı derbent köyünde doğmuştur.

Köy mektebinde okuduktan ve ha-

fızı kur'an olduktan sonra Konya'ya gelerek Özdemiri medresesine girmiştir. Ulemeden Silleli Ali Vehbi efendinin dersine devamla ikmalî nüshâ ettikten sonra ondan icazet almıştır. Hattatlığı ve ilmi kıraatt kuranıda Başaralı zade İbrahim hakkı efendiden okumuş ve öğrenmiştir. Güzel Sülûs, nesih ve talik ve divan yazılarını yazardı. Sekiz on dane mushafı şerifle en'am ve evrad ve risaleler yazmıştır Hattatlığı, nakkaşlığı, tezhipciliği, mücellitliği, marangozluğu, debbağlığı, mukallitliği vardı. Karasaban kurmakta kâğıt yapmakta çok mahir idi. Bütün kuşların taklidini yapar adeta keklik gibi öterdi. Eski talebelik âleminde hocaların icazetlerinde giceleri milli kıyafetlere girerek çeşit çeşit milli oyunlar yaparak seyrü temaşa edenleri pek çok güldürürdü. Kendisi lâtifeci ve nekregö idi. Parmaksız Mehmet efendi demekle mağrûf idi. İlmü fazl ile beraber rüşdî takva sahibi idi. Az bir rahatsızlığını müteakip Derbent köyünden Kızılviran bucağına hareminin yanına gelip hastalığını işiten komşudan ziyaret ve iyadetine gelenlere benim az bir işim var hakkınızı hâlâ edinîz kusura bakmayınız size müsaade gidinizdir. Onlar gittikten sonra haremin yanına gelüp efendi nasıl oldun iyimisin hanım hakkını helâl et sende dışarıya git bir işim var cevabını verir. İcabeden yerlerini ustura ile temizledikten sonra elbisesini tamamıyla çıkarıp soyunur çınl çıplak üryan olarak rahat döşegine yatar kelimeyi şehadet getirerek teslimî ruh eder. 1933 Kızıl Viran bucağında metfundur.

142 Mehmet Şükrü efendi.

Sillede doğmuştur. Babası hattat Halil efendidir. Medreselerde epeyce ders görmüştür. Sonra İstanbula giderek oranın en meşhûr hattatlarından hüsnü hat öğrenmiştir. Sülûs, nesih ve

talik yazardı. Nesih yazı ile bir çok kuranıkerim yazmıştır. Emsali nadir hattatlardandır. Pek çok talebe yetiştirmiş ve icazet vermiştir. Halk arasında çok şöhret kazanmıştır. El yazısıyla yazdığı mushafı şeriften bir tanesi torunu Mustafa efendide vardır. Kendisi hafızı kur'an idi 1225 tarihinde ölmüştür. Sillenin aşağı mezarlığında metfundur.

143 Silleli hattat Ali İmam oğlu Mustafa efendi.

Sillenin Orta mahallesinde doğmuştur. İmam Ali efendinin oğludur. Mahalle sıbyan mektebinde okuduktan sonra medreselerde ders görmüştür. Yazı hocası Afyonkarahisarlı İbrahim Nesip efendidir. Sülûs, nesih ve talik yazılarını akran ve emsaline faik derecede yazardı. Bir çok mushafı şerif risaleler ve levhalar yazmıştır. Hattı destiyle yazdığı levhalar aileleri nezdinde mevcuttur. Sillenin hattatları içinde birinciliği kazanmıştır. Hatta etraf eknâften kuranı kerim yazdırmağa çok kimseler gelirmiş. Hututu mütenevvia (çeşitli yazılarda) de kabiliyeti ve tezhip ve nakış ve teclit işlerinde mahareti çok yüksek idi. Bu yüzden (Şeyh-al-hattatiyn) unvanını almıştır. Bedii sanatkar hattatlarımızdandır. Kıymettar bir zat olup arabi 1325 Rumi 1324 tarihinde vefat etmiştir. Sillenin aşağı mezarlığında metfundur.

144 Hattat Hafız Mehmet Hafız efendi.

Ermeneklidir. Babası Kemalettin efendidir. Mücellit Hasan efendinin babasıdır İlk tahsilini ermenekte bitirdikten ve hafızı kur'an olduktan sonra Konya'ya gelerek Sarı hafız hocanın Avniye medresesine dahil olmuş, müfti kadınhanlı hacı Hüseyin efendinin der-

sine hazır olmuş tekmillinüşah ettikten sonra ondan icazet almıştır. Hüsnühat hocası alaiyyeli Abdulgani Vehbi efendidir. Sülûs, nesih ve talik yazardı. Begavi zade demekle meşhûr idi. Tefsire tasavvufa, tarikate, akaide, evrade ve etiyyei me'sureye ait 22 risale yazmıştır. Bu risaleler bizzat görülmüştür. Nesih ve talik yazı ile yazmıştır. Bu eserler Konya'nın ibnişahi mahallesinde oturan İçilli Hacı Ali efendi hacada mevcuttur. El yazısıyla bir danede kuranıkerim oğlu mücellit Hasan efendinin evindedir. Kendisi hafızı kuran idi. 1304 yılı içinde vafat etmiştir yediler mezarlığında metfundur.

145 Hattat Mehmet Emin efendi

Ash Zıvarıklıdır. Konya'nın Hocabib mahallesinde sakin idi. Babası ulemeden Mustafa can efendidir. Hattat Ahmet can efendinin büyük biraderidir. Konya medreselerinde okumuş, hüsnühattı Alaiyyeli Abdulgani Vehbi efendiden öğrenmiştir. Sülûs ve nesih yazardı kasideyi tantaraniye adında bir risale yazmıştır. Bu kasidenin sonuna şöyle yazmıştır :

« كته حافظ محمد أمين القنوي عني عنه الباري من تحلة خواجه حبيب »

Sonraları ihtiyaç dolayısıyla «Hatip» bucağına bağlı «Karadığinderesi» köyüne imam ve hatip olarak gitmiştir. Orada vefat etmiştir. Köy mezarlığında gömülmüştür.

146 Hattat Mustafa efendi.

Konyalıdır. Babası okur yazar Mehmet efendidir. O zamanın meşhûr hattatlarından çeşitli yazılar öğrenmiştir. Türkçe tefsirlerden (Eddürerül Cevahir) adlı tefsirini 1012 de yazmıştır. Yazdı-

ğı tefsir surei en'amden sureyi kehfın sonuna kadardır. Eddürerül Cevahir adlı bu tefsir Ilgın ilçesinde merhum nufus memuru Rahmi efendi evinde mevcuttur. Bizzat görülmüştür. Değerli hattatlarımızdandır. Yalnız hattatın hangi tarihte vefat ettiği ye neredede metfun olduğu malum değildir. Yazdığı tefsirin sonuna şöyle yazmıştır.

« تم الدرر الجواهر بعون الملك القادر وقد وقع الفراغ من تحريره وتسطيره على يد العبد الفقير المحتاج الى رحمة الله تعالى مصطفى بن محمد بن احمد عني عنهم العافي التمكن بشهر قونية وسبأ الله تعالى عن الفتنة والبليّة بحرمة سيد انبياء والمرسلين وعلى الهواولاده وازواجه واصحابه رضوان الله تعالى عليهم اجمعين وتصاحب الكتاب ولفارثه وان دعا لكتابه وعلى جميع المؤمنين والمؤمنات والمسلمين والمسلمات الاحياء منهم والاموات رحمتهك يا ارحم الراحمين تم في اوائل شهر جمادى الاولى في سنة اثني عشره والف ١٠١٢ »

147 Hattat Mehmet Rüşdü.

Anasıl Manisanın Kula ilçesinin silindi bucağında doğmuştur. Babası köse oğullarından Ali efendidir. Konya'da vazifeyi askeriyyesi dolayısıyla mülazımı evvelliğinde bulunmuştur. Yazı hocası o zamanın meşhûr hattatlarından İbrahim Fuadi efendidir. Güzel çeşitli yazılar yazardı. Tezhip ve nakış işlerinde mahir idi. Hattı destiy yazgıdı tezhipli ve nakışlı bir mushafı şerif Konya Sultan seliminde elan mevcuttur. Kendi eliyle mezkur camie vakfetmiştir. Vazifeşinas ve dürüst ahlaklı bir subay idi. Yazdığı tezhipli kuranı kerimin sonuna şöyle yazmıştır:

« كته الفقير الحقير المنقش قولا زاده الحمد لله الذي خلق الالوح والقلم والهاووة والسلام على سيدنا محمد سيد اولوب والمعجم وعلى اله واصحابه النجباء والبررة الكرام حرره المذنب الضعيف المحتاج الى رحمة الباري السيد محمد الرشدي الملازم اول بقونية بن خليل افندي العريف »

بكونه اوغلى فى ناحية سلندي فى قضاء قوله وهو من تلاميذ ابراهيم النوادى وهو من تلاميذ السيد محمد الخولى افندى غفر الله ذنوبهم وجميع المؤمنين والمؤمنات والمسلمين والمسلمات الاحياء منهم والاموات برحمتك يا ارحم الراحمين سنة احدى وتسعين ومائتين والى من هجرة من له العز والشرف او قوياى او قودانى ذلك يانى رحمتك يا ارحم الراحمين يا غنى.

وقفيه صورتى

صاحب الخيرات والحسنات مغنيسا سنجاغنه تابع قوله قضا سنده سيلندي ناحية سنده كونه اوغلى قونه ده بولنان خاصه رديف اوجنجى الايك برنجى بلوكى ملازم اولى محمد رشدى بن خليل افندى قونه ده سلطان سليم جامع نريمنه رضائه وقف ايلديكمه دائر اثر نهمير اولدى ١٢٩١

148 Hattat Nuzumlalı zade Hacı Mustafa efendi.

1285 hicrî yılında Konya'nın saatçi mahallesinde doğmuştur. Babası Mecidiye müderrisi Nuzumlalı Hacı Hüseyin efendidir. Babasının dersinden mezundur. Pederinin vefatıyla yerine Mecidiye medresesi müderrisi olmuştur. Çok zaman tedris ile meşkul idi. Aziziye camii şerifinde muhaddisliği vardı. Yazı hocası babası Hacı Hüseyin efendidir. Güzel sülüs, nesih ve ta'lik yazardı. İmam'ı Süyotinin

(هذه رسالة للكشف عن مجاوزة هذا الامه الالف للجلال السبوطى)

Adında on sekiz risale yazmıştır. Daha buna benzer pek çok eserler yazmıştır, ve Bizzat görmüştür. Hattı destiyle yazdığı tezhipli ve nakışlı nadide bir mushafı şerif Mardin'de sıhhiye memuru damadı İsmail Hakkı efendide mevcuttur. Zamanımızın değerli hattatlarındandır. Medreselerin seddinde mutadları veçhile evinde uzlet ve istirahat ve ibadetle meşkul idi. Zühtü takva sahibi bir zat olup 1931 yılında vefat et-

miştir. Hacı Fettah mezarlığında metfundur. Yazdığı risalelerin sonuna şöyle yazmıştır.

كتبه الفقير الحقير مصطفى القنوي ابن الحاج حسين افندى النوزملوى غفر الله لوالديه واحسن اليهما واليه مع جميع المؤمنين ٣٨ ربيع الاخر ١٣٤٢ و ثشرين ثاني ١٣٣٩ كانون اول ١٣٣٩ جمعه

Kabir taşındaki kitabesi şudur:

١ هو الباقي

٢ - علمادى نوزملوى ٣ - زاده حاجى مصطفى
٤ - افندى روجيچون ٥ - فاتحه سنة ١٩٣١

149 Hattat Mahmut Kâşif efendi

Konya'nın Ovaloğlu mahallesinde doğmuştur. Babası ulemadan müsevit zade Osman efendidir. Cevizaltı medresesiyle birde mescit yaptırmıştır. Zamanımızın yüksek ve ünlü hattatlarındandır. Sülüs, nesih ve ta'lik yazardı. 1196 tarihinde tezhipli, nakışlı hizbu al azam ile delail-al-hayrat adında bir evradı şerif yazmıştır. Çok değerli bir eserdir. Tezhip ve nakış işlerinde mahareti kâmile vardı. Yazdığı eserin sonuna şöyle yazmıştır:

كتبه اضعف عباد الرحمن محمود كاشف ابن عثمان ابن مسود راده زاد الله تعالى اجره وزاده سنة ست وتسعين ومائة والى من هجرة من له العز والشرف

Bir eser Yusufâğa Kütüphanesinde mevcuttur.

150-Hattat Mehmet Ali Özkurt.

1316—1888 de Konya'nın altun çeşme mahallesinde doğmuştur. Babası Nuh oğullarından bakkal Kâmil efendidir. İlk mektepten mezundur. Şöfor mektebi kursuna devam ettikten sonra ehliyet almıştır. Bir müddet şöforlük yapmıştır. Kendisinin istidat ve kabiliyetinden dolayı hattatlığa heveslenmiştir. Meşhur Konyamızın değerli hat-

tatlarından Mehmet Şükrü efendiden sülüs, nesih ve ta'lik yazılarını öğrenmiştir. Bir çok levhalar ve markalar yazmaktadır. Bu genç hattat bu bedii sanata önemle çalışmaktadır. Elyevm Hükümet civarında arzuhalcılar içinde bir dükkânda her çeşit yazı ile levhalar yazmakta ve bu suretle idarei taayyusunu temin etmektedir.

151-Hattat Mehmet Rüştü efendi.

Konya'da doğmuştur. Demirci tüccarından Hacı Osman Ağanın oğludur. İlk tahsilini bitirdikten sonra Ziyaiyye medresesinde oturan Burdurlu köse Mustafa efendinin yanına çömez olarak girmiştir. Hem ders okur, hem de hattatlığı öğrenmiştir. Sülüs, ve nesih yazılarını maharetle yazardı. Hattı destiyle yazdığı levhalar oğlu Ahmet Hamdi efendi evinde mevcuttur. Babasının vefatından sonra kendi mağazalarında demir ticaretiyle meşkul olmuştur. 1930 tarihinde ölmüştür. Musalla mezarlığında kız kulesi yanında metfundur. Kabir taşındaki kitabesi şudur:

٢ - هو الباقي

٢ - خير خواه ايدى ٣ - هم جودى كرمه نامدار ايدى ٣ - محب علم وعرفان ايدى ٥ - قاضى وهواره ايدى ٦ - سودير مشدى كندى عالمه ٧ - لايمد مزاياسيه بى اشتباه ٨ - رحمت ايتسون مولا هم شفيع ٩ - اولسون فخر رسالته ١٠ - اشرفدن ودميرجى تيجارندن ١١ - حاجى عثمان زاده ١٢ - حاجى محمد رشدى افنديك ١٣ - قيريدى روجيچون فاتحه ١٤ - ٢٧ رجب ١٣٤٩ ١ كانون اول ١٩٣٠

152-Hattat hafız Mehmet Sakaoglu

1338-1896 da Konya'nın Fahrinnisa mahallesinde doğmuştur. Babası Saka oğullarından koltukcu Hacı Hasan ağadır.

İlk tahsilini bitirdikten ve hafızı kur'an olduktan sonra Mülga dar-al-hi

lâfe medresesine devam etmiştir. Bilahare terki tahsil ederek ticaret hayatına atılmıştır. Hattatlığı ilk mektepler hüsnühüt muallimi Murat efendi ile Başaralızade Fevzi efendiden öğrenmiştir. Güzel sülüs, nesih ve ta'lik ve rık'a yazar. Ulu ırmak Fahrünnisa mahallesi mescidi şerifinde güzel sülüs yazıları ve levhaları vardır. Fahrinnisah mahallesinde İmamet, Mengene başı yöresinde Zaferiyye Camii şerifinde de hitabet vazifesi vardır. Elyevm Sipahî pazarında Koltukculukla ticaret ve yazı hanesinde levhacılıkla iştigal etmektedir.

153-Hattat Mahmut efendi

Konya'lıdır. Babası hocadan Ahmet efendidir. Medreselerde okuduktan sonra icazet almıştır. Konya'nın değerli hattatlarından çeşitli yazılar öğrenmiştir. Sülüs, nesih ve ta'lik yazardı 736 tarihinde nesih yazı ile 315 sahifeden ibaret "Tavzih-alhavi," adlı bir kitap yazmıştır. Bu kitap Yusuf ağa kitaplığının 5027 numarasında kayıtlıdır.

Yazdığı eserin sonuna şöyle yazmıştır :

تم توضيح الحاوى بعون الله تعالى وحسن توفيقه على يد العبد الفقير الى الله الكبير محمود بن احمد بن محمد القنوي الصدري عفا الله عنه وغفر له وكان تمامه فى رواية الصدريه فى اواخر شعبان عمى بركته سنة ست وثلاثين وسبعمائة الحمد لله رب العالمين

154-Hattat Mahmut Rüştü efendi.

Konya'lıdır. Tahsilini Konya medreselerinde ikmal etmiştir. Fazlı irfan ile temeyyüz etmiş bir zat idi. Kendisi hattat idi. Sülüs, nesih ve ta'lik yazardı. Çok kimselere yazıdan icazet vermiştir. Epeyce mus'hafı şerif yazmıştır. Hattı destiyle 1272 yılında yazdığı nakışlı ve tezhipli ve değerli bir kur'anı kerim Aziziye imamı Mehmet efendide mevcuttur. Bizzat görmüştür. Yalnız öldü-

güne ve nerede metfun olduğuna dair bir malûmat elde edilememiştir.

155 - Hattat Derviş Mustafa.

Konya'lıdır. Mevlevidir. Konya medreselerinde tahsil görmüştür. Güzel hattattır. Sülûs, nesih ve ta'lik yazardı. Hattı destiyle 1100 senesinde lisanı Fârisi üzre talik yazı ile 255 sahifelik "Gülşeni Tevhîd," adında tasavvufa ait bir kitap yazmıştır. Derviş Mustafa diye mağruf idi. Yazdığı kitabın sonuna şöyle yazmıştır :

« نعمة الفقير درويش مصطفى القنوي »

Bu Kitap Yusuf ağa kitaplığının 5901 numarasında kayıtlıdır.

156-Hattat Mustafa Arif efendi.

Mustafa Arif, 1253 yılında Nebe'suresi, Amme, cüzü yazmıştır. Altı sahifeden mürekkeptir. Her sahife dokuz satırdır. Birinci sahifesi ve sahife kenarları ve durak yerleri tamamen tezhipli ve nakışlıdır. Yazı hocası değerli hattatlardan İsmail Zühtü efendidir. Nesih yazıdaki üslup ve kavait o kadar güzelki adeta Nazırinin dikkatini çeker derecede şaheserdir. Mulla zade Mustafa Arif efendi diye meşhurdur. Bu da Durakfakı mahallesi sakinlerinden şimendüfer emekli memurlarından çiçekci Zahit efendide mevcuttur. Eserin sonuna şöyle yazmıştır.

الصمصام ملا زاده مصطفى عارف افندي ذوالقدر بين الانام كشف جميع مشكلاته الله الاحد ويسر مراداته الصمد وانا استاذة اضعف الكتاب الراجي هداية ربه الهادي سبيل الصواب السيد اسماعيل الزهدى من تلاميذ ابراهيم افندي العشق من تلاميذ احمد افندي الكوستنديلي سنة ١٢٥٣

157 - Hattat Mehmet efendi.

Konyalıdır. Babası Abdullah efendi.

didir. Zamanının değerli hattatlarından dır. Her çeşit yazı yazardı. Eski nesih yazı ile Mesnevî şerif yazmıştır. İş bu nusha Hazreti Mevlâna'nın el yazısıyla yazılmış tezhipli selçuk tarzıdır. Altı cilt bir arada yazılmıştır. 425 sahifeden ibarettir. Her sahifesi dört sütun ve her sütun 33 satırdır. Her cildin başı tezhiplidir. Recebi şerif ayının ikinci gününü 677 tarihinde yazmıştır.

158 - Hattat Mustafa Şükrü efendi.

Konya'nın Dedemoğlu mahallesinde doğmuştur. Babası İçilli Mehmet Hamdi efendidir. Babasından hem ders okumuş, hem de hattatlığı öğrenmiştir. Güzel sülûs, nesih ve ta'lik yazardı. Hattı destiyle çok güzel yazdığı otuz cüz "Eczayi Şerife," Dedemoğlu mahallesindeki Salih paşa mescidi şerifine konulmuştur. Bizzat görülmüştür. Yazdığı Kur'anın sonuna şöyle yazmıştır:

كتبه الحقير الفقير السيد مصطفى الشكري بن محمد الحمدي الایچ ایل وهو استادی غفر الله له والهادی « تاريخ سنه ١٣٠١ ختمتم في رجب شريف وبلقونيه عن محله ددهم اوغلی دیگر قوش قوندى علی وضع مسجد شريف بجوار چشمه صالح پشاه واقفون اسم صاحب الخيرات يحررون في اوائل جزء القرآن

1302 de vefat etmiştir. Sarıyakup mezarlığında metfundur.

159-Hattat Kadı zade Mehmet efendi.

1259—1843 yılında Konya'nın Hocaahabib mahallesinde doğmuştur. Kadı Ahmet efendinin oğludur. İlk tahsilini sıbyan mektebinde ikmal ettikten ve hafızı kur'an olduktan sonra Özdemiri medresesine girmiş ve tertip dersleri denilen sarf ve nahiv mantık, ilmimaanî ve adap gibi dersleri ulemadan Başaralı zade İbrahim Hakkı efendiden

okumuş. Ve müfti Kadınhanlı Hacı Hüseyin efendiden de ilmi akaiden Celâl okuduktan sonra Hacı Hüseyin efendiden icazet almıştır. Pederinin vukuu vefatı üzerine terki tahsil ederek dükânlarında ticaretle ve umuru hususatiyle iştiğale başlamıştır. Hüsnü hattı de Başaralı zade İbrahim Hakkı efendiden öğrenmiştir. Sülûs, nesih yazardı. Üç adet mushafı şerif yazmıştır. Ve bir tanesi de Ilgın kazasında vaki Lala Mustafa Paşa camii şerifinde okunmak üzere vakfetmiştir. Hattı destiyle yazdığı bir çok levhalar vardır. Temiz ahlaklı ve pak vicdane malik bir zat olup 1339 tarihinde ölmüştür. Üçler mezarlığında metfundur. Kabir taşındaki kitabesi şudur:

١ - هوالباق

٢ - الرحوم والمغفور ٣ - قونية اشرف وتجا.
رندن ٤ - قاضى زاده محمد افندي ٥ - بن احمد روحه
٦ - رضاه الله فاته في ٢ محرم الحرام ١٣٣٩

160-Hattat Mehmet Reşit Efendi.

Konya'da tahsilini ulum etmiştir. Medrese de geceli, gündüzlü çalışarak az vakit içinde ilmi İrfan sahibi oldu. Herkesce yüksek bilginlerden tanıldı. Çok itibar kazandı. Neşri uluma başladı hattatlığı meşhur hattatlardan Tahir Hamit efendiden öğrendi çeşitli yazılar yazardı. Sülûs, nesih ve ta'lik yazardı. Vesair yazılarda iyi bir üstad oldu. Mehmet Emin-al Vehbî gibi birçok hattatlar yetiştirdi. Yazıdan icazet verdi. Gittikçe şanı şöhreti arttı. Nadide

mus'hafı şerif ve risaleler ve levhalar yazardı. İdaresi bu yüzden idi. Tezhip ve nakış işlerinde çok mahir idi. Ahlakı güzel halim ve selim bir zat idi. Yalnız ölüm tarihiyle nerede metfun olduğuna dair malumatımız yoktur.

161 - Hattat Mehmet Emin efendi.

Konya'da doğmuştur. Konyalı Abdullah efendinin oğludur. Kendisi Mevlevî tarikindendir. Yazı hocası meşhur hattatlardan Mehmet Reşit efendidir. Güzel sülûs, nesih ve ta'lik yazılarını mahirane yazardı. Yazıdan bir çok kimselere icazet vermiştir. Değerli sanatkar hattatlarımızdandır. Epeyce yekun tutan mus'hafı şerif ve kitap, levhalar yazmıştır. Hattı destiyle 1284 tarihinde yazısı gayet güzel bir mus'hafı şerif yazarak Şerefeddin camii şerifine vakfetmiştir. Birinci ve ikinci ve son sahifeleri ve sahife kenarları ve sure başları ve durak yerleri hep tezhiplidir. Yazdığı kur'anikerimin sonuna şöyle yazmıştır;

« كتبته العبد الداعي للدولة العلية العثمانية صانها الله عن الآفات والبلية وهو محمد امين الوهي زاد الله معرفه وانا استاذة المذنب السيد محمد رشيد من تلاميذ السيد طاهر الحامد غفر الله ذنوبهم آمين سنة اربع وثمانين

Bununla beraber Ehl evran şecerisini tedkik ederken şöyle bir yazıya rasladım.

وما تين والف من بحيرة من له المز والشرف

« كتبته الحقير السيد الحاج محمد امين الوهي المولوى القنوى بن عبد الله افندي القنوى عقي عنهما البارى تاريخ كتابت ٢٠ في ١٢٧٢ سنة (Devam edecek)

ŞARKI

Andım o geçen günleri hülyalara daldım
Sensiz, geceler başbaşa mehtap ile kaldım;
Hicranla dolan ruhumu enginlere saldım
Sensiz, geceler başbaşa mehtap ile kaldım.

Gül bülbüle, bülbül güle meftun-u sitemkâr
Sevdazedelerden çoşacak hatıralar var,
Gözlerde sönen aşk-ı. Perişanı ararlar,
Sensiz, geceler başbaşa mehtap ile kaldım.

Fâkir USMAN

ILGIN'DA

BOŞANMA MESELELERİ ÜZERİNE BİR TETKİK ve NETİCE

Fehim ÇAYLI

(83 Sayıdan devam)

10

1939 Senesi

Esas : 11

Karar: 37

Tarih: 11/3/1939

İlgının Şeyhbedrettin mahallesinden (A...) nin aynı mahalleden kocası (S...) aleyhine açtığı boşanma, nafaka ve tazminat davasında (A...) nin sulh teşebbüsü hakkında ki müracaatı üzerine bu teşebbüsün akim kaldığı... .. ve (S...) ın karısı (A...) yı... .. bir haftada eyi olur derecede yarlamasından dolayı tahakkuk eden bu hadise üzerine (S...) ın Türk ceza kanunun 456 ve 457 inci maddeleri mucibince bir ay beş gün hapsine... .. hükmü ve karar verilerek... .. katileştiği dosya arasında mevcut ilamlarda anlaşıldığı gibi işte aile arasına giren bu doğme hadisesinden sonra aileyuvasın da geçimsizlik başlayarak şiddetli bir şekil aldı ve (S...) ile karısının ayrı yaşamağa başladıkları yemin altında dinlenen şahidlerin... .. bir birlerini teyid eden şahadetlerle anlaşıldığı gi-

bi bu ayrılık hayatını yaşamaktalarken nihayet (A...) nin (İ... P...) namında birile gayri meşru temas ederek zina fiilini irtikap etmelerinden dolayı (A...) ile suç ortağının üçer ay hapislerine... .. karar verildiği, anlaşılmış aile arasında geçimsizlik ilk defa (S...) nin karısını doğmesi üzerine banlayarak bir netice (S...) nin karısının şikayeti üzerine mahkum edilmesinden dolayı şiddetlendiği... .. ve boşanma sebebi için gösterilen şiddetli geçimsizliğin mevcudiyetine hakimlikce kanaat hasıl olmuştur. Zaten geçimsizliğin başladıktan sonra (A...) nin yabancı erkeklerle temas ettiği... .. ve filen zina etmiş bulunmasından mahkum edilmesi haysiyetsiz bir hayat sürmesinden dolayı artık bunların karı koca olarak aile yuvasını şenlendirmelerine imkan ve ihtimal kalmamıştır... .. Medeni kanunun 134, 129 uncu maddeleri mucibince davacı (A...) nin (S...) dan BOŞANMALARINA karar verildi.

Esas : 43

Karar: 123

Tarih: 15/6/1939

İlgının Şeyhcarullah mahallesinden

(H...) nin Aksekili kocası (M) aleyhine açtığı boşanma davasında:

Müddeialeyhin (...) (H...) yı haksız olarak terk edip bir kadınla senelerden beri zina fiilini irtikap ederek bu suretle ihmali yüzünden aralarında şiddetli geçimsizlik mevcut olduğu, bir araya gelip karı koca olmalarına imkan olmadığından boşanmalarını talep etmiş gösterilen şahidler hadiseyi olduğu gibi beyan etmişlerdir.

Tarafeynin aralarında müşterek hayatın çekilmez bir hale gelmesini mücip olacak derecede şiddetli geçimsizlik bulunduğu ve (M...) in zina etmesi yüzünden beş altı seneden beride ayrı yaşadıkları tahakkuk ettiğinden medeni kanunun 129, 134 üncü maddelerine tevfi kan davacı (H...) ile müddeialeyh kocası (M...) in BOŞANMALARINA karar verildi.

Esas : 119

Karar: 133

Tarih: 30/6/1939

İlgının Şeybedrettin mahallesinden (Z...) nin Behlülbey mahallesinde (K...) aleyhine açtığı boşanma davasında:

Müddeialeyh (K...) in karısı davacı (Z...) yi iki defa döğüp evinden kovması neticesi tarafeynin arasında müşterek hayatın çekilmez bir hale gelmesini mücip olacak derecede şiddetli geçimsizlik husule geldiği ve bu yüzden tarafeynin altı aydan beri ayrı yaşamaları ve yeniden birleşerek aile yuvası kurmaları imkanı da bulunmadığı dinlenen şahitlerin aledderecat şahadetleri, mübrez Ceza mahkemesinin 3/5/938 ve 13/12/937 tarihli ilamları ve tarafeynin iddia ve müdafaalarile tahakkuk ettiğinden kanunu medenin 134 üncü maddesine tevfi kan davacı (Z...) ile müddeialeyh (K...) in boşanmalarına karar verildi.

Esas : 194

Karar: 147

Tarih: 11/7/1939

İlgının Şeycarullah mahallesinden (A... Ö...) vekilinin aşağı çığil nahiyesinden karısı (H...) aleyhine açtığı boşanma davasında:

Müddeialeyh (R...) kızı (H...) dul olduğu halde davacı ile evlendikten bir müddet sonra davacının çocukları bulunmasından ve bu halden aralarına geçimsizlik girerek nihayet (H...) nin, kocası (A...) e karşı tecavüzde bulunması üzerine aralarındaki geçimsizliğin şiddetlendiği ve karı kocasını terk ederek çığil köyüne gittiği bir seneden beri de ayrı yaşamakta oldukları ve bunların bir araya şiddetli geçimsizlikten dolayı artık gelmelerine ve aile hayatının idamesine imkan bulunmadığı davacı vekili tarafından gösterilen ve iddaya uygun şahadet eden (...) şahitlerin şahadetiyle anlaşılmış ve karı koca arasında ki geçimsizliğin şiddetli olduğuna ve bu geçimsizliği tevhit eden hadisenin mevcudiyetine hakimlikce de kanaat hasıl olmuş bulunduğundan müddeialeyh (H...) nin kocasından BOŞANMALARINA karar verildi.

Esas : 259

Karar: 166

Tarih: 7/9/1939

İlgının Behlülbey mahallesinden (E... T...) nin aynı mahalleden (M. T.) aleyhine açtığı boşanma davasında:

Bu (E...) nin (M...) ile evlenerek bir müddet beraberce kaldıkları sonradan aralarına geçimsizlik girdiği ve nihayet (M...) in, evine bir kadın da getirerek bununla karı koca gibi, (E...) nin gözü önünde geçinmesine (E...) nin dayanamamasından aralarında ki aile sevgisinin büsbütün zayi olarak geçimsizliğin şiddetlendiği ve üç dört seneden beri biri birinden ayrılarak (M...) in sefil bir hayat geçir-

mesine ve bu halin idamesi yüzünden geçimsizlik kesbi istidat ederek bunların artık aile yuvasını şenlendirmeğe aralarında birleşmeğe imkan ve ihtimal kalmadığı iki tarafın gösterdikleri şahidlerin (...) şahadetiyle anlaşılmıştır. Tarafeynin yek diğerine BOŞANMALARINA karar verildi.

11

1940 Senesi

İlgın Asliye hukuk mahkemesinin esas kayıt defterlerinde ve 1940 sene sine altı aynı mahkemede verilmiş ilamları havi karar kartonları üzerinde yaptığım tetkikte boşanma vukuatı görülmemiştir.

12

1941 Senesi

Esas : 26

Karar: 5

Tarih: 16/1/1941

İlgının Camiatik mahallesinden (A...) ün aynı mahalleden karısı (S...) aleyhine açtığı boşanma davasında:

Bu iki genç evlendikten pek az sonra kah karıda, kah kocada mevcut olan haksız hareketler dolayısıyla ikide bir de kızın kocası evinden uzaklaştığı veya uzaklaşmağa mecbur edildiği ve aile arasında döğmek, söğmek gibi hararetlerin tevali ve devamı ve (S...) nin kocasını mahkum ettirmek suretile geçimsizliğin mevcut bulunduğu, sulh teşebbüslerinin akim kaldığına dair, ilamlar, karının eve dönmemesi için yapılan ihtarlar ve sulh ceza mahkemesinin ilamı ve şahadetle anlaşılmakla ve bu iki gencin daha henüz aile hayatına atılmış olup ileride karı kocasının barışmak ihtimalide bulunduğundan kanuni medenin 138/5 ve 139 üncü

maddeleri mucibince bir sene müddetle (...) AYRI YAŞAMALARINA karar verildi.

Esas : 55

Karar: 44

Tarih: 27/3/1941

İlgının Behlülbey mahallesinden (A...) nin kocası Bursalı (C) aleyhine açtığı boşanma davasında:

Aralarında geçimsizlik girdiğini ve bu suretle müddeialeyhin gece gündüz rakı içmesinden ve kumar oynamasından karısına karşı dayak atarak geçimsizliği şiddetlendirdiği ve bunların karılık kocalık hayatının idamesine imkan bulunmadığına ve bu hükümde (C...) in haksız bulunduğu beyan edilmiş ve geçimsizliği tevhit eden hadiselerin mevcudiyetine mahkemece kanaat hasıl olmuş bulunduğundan kanuni medenin 134 üncü maddesi mucibince davacı (A...) nin kocası (C...) BOŞANMASINA karar verildi.

13

1942 Senesi

1942 senesine ait boşanma vukuatına ait bir kayda tesadüf edilmedi.

14

1943 Senesi

Esas : 53

Karar: 39

Tarih: 25/2/1943

İlgının Şeyhcarullah mahallesinden (M...) in Şeyhbedrettin mahallesinde karısı (R...) aleyhine açtığı boşanma davasında:

Müddeialeyha (R...) nin kocası (M...) nin evini muhik bir sebep yokken TERK EDEREK komşulardan Kadınhanlı (M...) ün yanına gittiği ve

onunla herkesce bilinecek surette bir dam altında karı koca gibi yaşamakta bulundukları ve bu zina sebeble karı koca arasında şiddetli geçimsizliğin baş gösterdiği ve bunların barı, malari-na imkan ve ihtimal bulunmadığı bo-şanma hükmünde müddeialeyha (R...) nin haksız bulunduğu dinlenen şahid-lerin davaya uygun şahadetlerle anla-şılmış ve beyan edilen hadisenin mev-cudiyetine mahkemece vicdani kanaat hasıl olmuştur. Zikredilen ve tahakkuk eden bu sebebe menbi medeni kanu-nun 129 uncu maddesi mucibince bir birinden BOŞANMALARINA karar verildi.

Esas : 138
Karar: 49
Tarih: 9/3/1943

İlginin Camiatik mahallesinden (A...) nin aynı mahalleden karısı (S...) aleyhine açtığı boşanma dava-sında:

İki taraf karı koca olduktan sonra bir arada pek az bir hayat sürdükleri-ni ve geçimsizlik çıktığını (A...) ka-rısını doğduğundan mahkum olduğunu geçimsizlik şiddetlendiğini ve hakim-in hükmü ile bir sene ayrı yaşadktan sonra yine barışmadıklarından ve ba-rışma ihtimalide bulunmadığından bo-şanmalarını istemiş ve dinlenen şahitle-rin ifadelerinden bin netice karı koca arasında geçimsizlik üç seneden beri devam etmekte ve ayrı yaşamakta ol-duklarını bildirmişlerdir. Kanuni mede-ninin 134 üncü maddesi mucibince bir birinden BOŞANMALARINA karar verildi.

Esas : 84
Karar: 124
Tarih: 13/5/1943

İlginin Şeyhcarullah mahallesinden (K...) aynı mahalleden (H...) aley-hine açtığı boşanma davasında:

Müddeialeyh (H...) in karısını ih-

mal ederek Mersinli bir karıyı yanına alıp bununla karı koca gibi geçinmek-ten zina etmekte olduğu ve bu hadise dolayısıyla (H...) nin karısıyla arasında şiddetli geçimsizlik baş gösterdiği ve bunların barışmalarına imkan ve ihti-mal olmayıp bu hadisede kabahatin (H...) de bulunduğu dinlenen şahid-lerin davaya uygun şahadetlerle anla-şılmış ve bu hadiselerin mevcudiyetine mahkemece kanaat husule gelmiş bulunduğundan kanunu medeninin 129, 131 ve 134 üncü maddeleri mucibince bir birinden BOŞANMALARINA karar verildi.

Esas : 199
Karar: 128
Tarih: 25/5/1943

İlginin Behlülbey mahallesinden (M...) ve karısı (A...) nin bir birleri aleyhine açtıkları karşılıklı boşanma davasında:

Bundan beş altı sene önce (M...) ün (C...) adında bir kadını evine ge-tirerek bununla bir dam altında karı koca gibi yaşamakta olduğu ve bunu çekemiyen (A...) nin kocası bu me-sele etrafında münakaşaları sırasın da evlilerin yok diğerine tecavüz ve haka-ret etmeleri üzerine geçimsizlik şiddet-lenerek bunların barışmalarına da im-kan olmadığından ve kabahatin (M...) de bulunduğundan Medeni kanunun 129, 130 ve 134 üncü maddeleri mucibince bir birinden BO-ŞANMALARINA karar verildi.

Esas : 405
Karar: 282
Tarih: 4/11/1943

İlginin Köşek mahallesinden (H...) nin karısı aleyhine açtığı boşanma da-sında:

(F...) nin (H...) ile evlendikten ve yedi sekiz ay bir arada kaldıktan son-ra geçinmiyerek kocası evini terk ile eldeş köyünden (M...) namında biri-

sinin yanına giderek iki üç seneden be-ri bununla, bir dam altında karı koca gibi geçinmekte ve haysiyetsiz bir ha-yat sürmekte bulunduğu ve zina mah-sulü birde çocukları bulunduğu ve bo-şanma hükmünde kabahatinde (F...) de olup kocası barışmalarına imkan ve ihtimal kalmadığı dinlenen şahid-lerin davaya uygun şahadetlerle tahak-kuk etmiş ve bu hadiselerin mevcudiy-e mahkemece kanaat hasıl olmuş ve bir birlerinden BOŞANMALARINA karar verildi.

Esas : 330
Karar: 298
Tarih: 23/11/1943

İlginin Şeyhbedrettin mahallesin-den (İ...) karısı Behlülbey mahallesin-den (D...) aleyhinde açtığı boşanma davasında:

Davacı, karısının geçimsizlik gös-terdiğini ve barışmak imkanı olmadı-ğından boşanmalarını istemekte isede boşanma sebebinin mevcudiyetine dair hiç bir sebep ve hadise tahakkuk et-memiş olduğundan davacı (İ...) in sa-bit olmayan boşanma talebinin RED-DİNE karar verildi.

Esas : 400
Karar: 340
Tarih: 25/12/1943

İlginin Şeyhcarullah mahallesinden (H...) in karısı (Ş...) aleyhine aç-tığı boşanma davasında:

Bunların karı koca iken aralarına giren geçimsizlikden dolayı (Ş...) nin kocasını terk ederek Ruus köyün-den (M...) ile ve bundan sonra (H) da, Yöndiğ köyünden (D...) namın-daki kadınla birleşerek uzun seneler-den beri karı koca gibi geçinmekte ve zina etmekte ve bu hal karı koca ara-larında ki geçimsizliği şiddetlendirmek te bulunduğu ve hadisede kabahatin (Ş...) de olduğu dinlenen şahidlerin

hadiseye uygun şahadetlerle anlaşılmış ve beyan edilen hadiselerin mev-cudiyetine hakimlikçede kanaat hasıl olmuş olduğundan kanuni medeninin 129 ve 134 üncü maddeleri mucibince bir birlerinden BOŞANMALARINA ka-rar verildi.

15

1944 Senesi

Esas : 134
Karar: 113
Tarih: 11—5—1944

İlginin Behlülbey mahallesinde (K) in karısı (S...) aleyhine açtığı boşan ma davasında:

Bunlar bir birle evlendikten sonra her neden ise geçinmiyerek (S...) nin kocası evini terk ederek zaman za-man kaçtığını ve kocasına itaat etme-diğini ve nihayet (N...) nin evine giderek bununla karı koca gibi bir arada yaşadıkları ve haysiyetsiz bir hayat sürdüğü tarafların göstererek dinlenen şahidlerin davaya uygun şa-hadetlerle anlaşılmış ve bu hadiselerin mevcudiyetine mahkemece kanaat hu-sule gelmiş olduğundan medeni ka-nunun 131 ve 134 üncü maddeleri mu-cibince bir birlerinden BOŞAN-MALARINA karar verildi.

Esas : 307
Karar: 209
Tarih: 7—9—1944

İlginin Camiatik mahallesinden (H...) in karısı aleyhine açtığı boşan-ma davasında:

(H...) bir sene önce (S...) ile evlendiğini, düğünleri olduğunu, zivaf gecesinde (S...) da bekaret olmama-sı yüzünden karı koca arasında şid-detli geçimsizlik bulunduğunu ve bu hal üzerine (S...) nin kocası evini terk ederek yedi aydan beri ba-

bası evinde kalmakta ve geri dönmemekte bulunduğundan ve barışmalarında imkan kalmadığından ve bu sebeble boşanmasını istemiştir. Davacının ikame ettiği şahidlerin davaya uygun bir şekilde beyan ve şahadette bulunmaları karı koca arasındaki geçimsizliğin şiddetli bulunduğuna, bahsedilen hadiselerin mevcudiyetine kanaat hasıl olmuş ve boşanma sebebinin mevcudiyeti bu vechile tahakkuk eylemiş bulunduğundan medeni kanunun 134 üncü maddesi mucibince bir birlerinden BOŞANMALARINA karar verildi.

Esas : 280

Karar: 249

Tarih: 14—11—1944

İlginin Şeyhbedrettin mahallesinden (O . . .) in Osmaniye köyünden karısı aleyhine açtığı boşanma davasında:

(G . . .) ün, kocası (O . . .) Asker gittikten sonra kocasının avdetini beklemiyerek Osmaniye köyünden (R . . .) namında bir şahsın yanına giderek 13 seneden beri bu şahsın yanında karı koca gibi yaşamakta ve haysiyetsiz bir hayat sürmekte olduğu ve kocasının evine dönmediği ve bunların barışmalarında imkan ve ihtimal olmadığı ve kabahatında (G . . .) de bulunduğu dinlenen şahidlerin davaya uygun şahadetlerle anlaşılmış ve bu hadiselerin mevcudiyetine mahkemece de kanaat hasıl olduğundan medeni kanunun 129 ve 131 inci maddeleri mucibince . . . bir birlerinden BOŞANMALARINA karar verildi.

Esas : 283

Karar: 251

Tarih: 16—11—1944

İlginin Şeyhcarullah mahallesinden (H . . .) in, Behlülbey mahallesinden (K . . .) aleyhine açtığı boşanma davasında:

sında:

Asker olan davacı (H . . .) vazifeten Ankarada bulunurken (K . . .) ninde bir seneden beri genç muhabere memuru (D . . . ve İ . . .) ile sevişerek (D) un gece gündüz evine gittiği ve bazende (D . . .) u kendi evine kabul ederek bununla cinsi münasebette bulunduğu ve haysiyetsiz bir hayat sürmekte olduğu ve bu halin dolayısıyla karı kocanın barışmalarına imkan ve ihtimal olmadığı ve kabahatın (K . . .) da olduğu dinlenen . . . şahidlerin şahadetile tahakkuk etmiş ve bu hadiselerin mevcudiyetine mahkemece de kanaat husule gelmiş bulunduğundan kanuni medeninin 129, 131 ve 134 üncü maddeleri mucibince birbirlerinden BOŞANMALARINA karar verildi.

Esas : 358

Karar: 276

Tarih: 7—12—1944

İlginin Camiatik mahallesinden (E . . D . .) aynı mahalleden kocası (A . . .) aleyhine açtığı boşanma davasında:

(E . . D . .) nun beş altı aydan beri mahalle komşularından (T. V. Y.) namlarındaki gençlerle sevişerek bunları zaman zaman evine kabul ederek cinsi münasebette bulunduğu ve bu sebeble karı koca arasına şiddetli geçimsizlik girdiği ve bunların barışmalarına imkan ve ihtimal olmadığı ve kabahatında (E . . D . .) da bulunduğu dinlenen . . . şahidlerin davaya uygun şahadetlerle anlaşılmış ve beyan edilen hadiselerin mevcudiyetine hakimlikçe de kanaat husule gelmiş bulunduğundan (E . . D . .) ile (A . . D . .) nin medeni kanunun 129, 131 ve 134 üncü maddeleri mucibince BOŞANMALARINA karar verildi.

İSTATİSTİKLER

Seneler	Evlenme adedi	Boşanma adedi	S. No.	Verilen hüküm	Boşanma Sebebi	Tatbik edilen madde	Kusurlu Taraf	Nisbet
1930	18	4	1 2 3 4	Boşanma Boşanma Boşanma Red	Geçimsizlik Terk Zina —	M. K. 134 M. K. 132 M. K. 129 —	Erkek Kadın Kadın —	%16
1931	21	6	5 6 7 8 9 10	Ayrılık Boşanma Boşanma Red Red Boşanma	Geçimsizlik Terk — — — Geçimsizlik	M. K. 134 138 M. K. 132 — — — M. K. 134	Erkek Kadın — — — Erkek	%30
1932	23	5	11 12 13 14 15	Boşanma Boşanma Boşanma Red Boşanma	Zina Zina - Terk Zina — Zina	M. K. 120 M. K. 129-131 M. K. 129 — M. K. 129	Kadın Kadın Kadın — Kadın	%21
1933	25	5	16 17 18 19 20	Red Boşanma Boşanma Boşanma Boşanma	— Terk Zina Geçimsizlik Zina	— M. K. 132 M. K. 129 M. K. 134 M. K. 129	— Erkek Kadın Erkek Kadın	%20
1934	11	3	21 22 23	Boşanma Boşanma Boşanma	Geçimsizlik Geçimsizlik Geçimsizlik	M. K. 134 M. K. 134 M. K. 134	Erkek Erkek Kadın	%27
1935	40	—	—	—	—	—	—	—
1936	24	2	24 25	Red Boşanma	— Terk	— M. K. 132	— Erkek	%8
1937	38	1	26	Boşanma	Geçimsizlik	M. K. 134	Erkek	%25
1938	24	4	27 28 29 30	Boşanma Boşanma Boşanma Boşanma	Zina Zina Zina Geçimsizlik	M. K. 129 M. K. 129 M. K. 129-134 M. K. 134	Erkek Erkek Kadın Erkek	%17
1939	20	5	31 32 33 34 35	Boşanma Boşanma Boşanma Boşanma Boşanma	Zina Zina Geçimsizlik Geçimsizlik Zina	M. K. 129 M. K. 129 M. K. 134 M. K. 134 M. K. 129	Kadın Erkek Erkek Kadın Erkek	%25
1940	31	—	—	—	—	—	—	—
1941	44	2	36 37	Ayrılık Boşanma	— Geçimsizlik	M. K. 138/2 M. K. 134	— Erkek	—
1942	28	—	—	—	—	—	—	—
1943	41	7	38 39 40 41 42 43 44	Boşanma Boşanma Boşanma Boşanma Boşanma Boşanma Red	Zina Geçimsizlik Zina Zina Zina Terk —	M. K. 129 M. K. 134 M. K. 129 M. K. 129 M. K. 129 M. K. 131 —	Kadın Kadın Erkek Erkek Kadın Kadın —	18%
1944	36	5	45 46 47 48 49	Boşanma Boşanma Boşanma Boşanma Boşanma	Terk Geçimsizlik Zina Zina Zina	M. K. 131 M. K. 134 M. K. 129 M. K. 129 M. K. 129	Kadın Kadın Kadın Kadın Kadın	14%

ILGIN'DA

- 1 — 1940 nüfus sayamına göre UMUMÎ NUFUS : 3909
- 2 — " " " : ERKEK NUFUS : 1736
- 3 — " " " : KADIN " : 2173
- 4 — 1930-1945 arasında : Evlenme adedi : 424
- 5 — " " " : Boşanma " : 39
- 6 — " " " : " nisbeti : % 10
- 7 — " " " : " vukuatı : 49
- 8 — " " " : Ayrılık adedi : 2
- 9 — " " " : Red " : 8
- 10 — " " " : Kusurlu kadın : 22
- 11 — " " " : " erkek : 17

Sene	0	4	8	12	16	20	24	28	32	36	40	44	48	52
1930														
1931														
1932														
1933														
1934														
1935														
1936														
1937														
1938														
1939														
1940														
1941														
1942														
1943														
1944														
1945														
1946														

Seneler	0	2	3	4	5	6	7	8	9
1930									
1931									
1932									
1933									
1934									
1935									
1936									
1937									
1938									
1939									
1940									
1941									
1942									
1943									
1944									
1945									
1946									

ILGIN'DA
Boşanma Vukuatı
Grafığı

GRAFIKLER

GAZEL

Pâdişâhım zülf-i sermest tablarn dâm eylemiş
Genc-i ruhsâr üzre bin bir gönlü idâm eylemiş
Bildi kim şûh dilde arzû derd i hicran cengini
Eşki saf saf çeşm i hunbârım için râm eylemiş
Etmesün bağban şikâyet adl-ı gerdundan yana
Kim bahar gülzâre ol ra'nâyı ikrâm eylemiş
Pek revâdır nâzenînim açtığın zahmâşığa
Vay utanmaz bûs i la'lin hem de ibrâm eylemiş
Vakt-i gülşen erdi amma dilde bin feryad yine
Çün sual sordukça her dem gonce ârâm eylemiş
Etme ragbet pek gönül mînâye artık kim beni
Mest-i nâzım tâ ezelden camla hemcâm eylemiş
Sanma Cânâ hûb olanlar vermeden can lûtfeder
Gör ki ol cânân da cevvin canla encâm eylemiş

Kaya CAN

Şuarâ Tezkireleri

(Antoloji)

Öğretmen: Necati ELGİN

Antoloji - Yunanca (Antbológia, Antbos) çiçek, (Legein) = toplamak derlemek.

Geniş anlamda, şair, nesirci veya müzicilerin eserlerinden seçilmiş parçaları toplayan eserler : Dar anlamda, Yunan antolojilerine verilen ad.

Türk Edebiyatı Anteolojisi

Şuarâ Tezkireleri

Türk edebiyatında antoloji = antoloji, Türk edebiyatında 1929 dan sonra kullanılmakla beraber, bu yoldaki eserler, mecmua, cönk, müntehabat, nümüneler gibi çeşitli isimlerle daha eski devirlerden beri hazırlana gelmiştir. Tanzimat sonlarına kadar tezkiretüşşü'ara, yani şu'ara tezkireleri adı altında, anı müteakip devirde antoloji, son yıllarda antoloji yerine örnekler, seçmeler gibi kelimelerde kullanılmaktadır.

Osmanlı devletinin kuruluşundan inkırazına kadar (1300-1923) geçen zaman içinde yaşamış bir çok Türk şairlerinin hayatlarını ve şiirlerinden en güzel parçalarını ihtiva eden sayısız eserler yazılmıştır. Bu eserlerden bugüne kadar tesbit edebildiğim 80 şairin 100 kadar tezkeresi eski harflerle, 12

şairin 15 adet yeni harflerle yazılmış şair tezkirelerinden bir çoklarını görmek mümkün olamadı. Muhtelif biyografik eserlerden ve bahsus Bursalı merhum Tahir beyin (Osmanlı müellifleri) adlı 3 ciltten ibaret bulunan dört kitaptan çıkardım.

Tuhfetulhattatin, ve Devhatülmeşayih ve bu tarzdaki ulema, meşayih tezkireleri maiyetindeki eserleri ve müelliflerini dahil etmedim. Ancak şuarâ tezkirelerinin adları ve müellifleri hakkında malûmatı muhtevi olan ve tezkiretüşşüara adını taşıyan eserleri aldım.

Cumhuriyet hükûmetimizin kuruluşundan bugüne kadar bu vadiye yazılmış (antoloji) adını taşıyan şair tezkirelerinin en önemli olanlarını da gösterdim. Son asır şairlerini içine alan antolojiler az değildir.

Tezkiretüşşüarâ - şairler tezkiresi (şairlerin hayatları ve eserleri için yazılan kitaptır) Tezkirenin içinde başlıca dört kısım vardır.

1 — Tercüme-yi hal 2 — Şairlere ait eserin adı 3 — Metinlerden örnekler 4 — az çok şairlerin değeri hakkında fikir ve mutalâalar Meselâ: (Sehi) kitabını sekiz kısma ayırmış 1 — Zamanın padişahı kanunî Sultan Süleyman, 2 — Eski padişahlar, Şehzadeler

3 — Vezirler, Kazaskerler, Defterdarlar 4 — Ulema 5 — Kendisinin yetişemediği şairler 6 — Görüştüğü şairler, 7 — Henüz genç şairler, 8 — Meclislerde sözü, nüktesi beğenilenler, belâğatçiler.

Şuarâ tezkiresi adı altında bu yanlış bir tasniftir. İlimde, sanatta hatır gönül aranmaz Şiirde yüksek makamda bulunmuş olmak bir imtiyaz değildir. Şuarâ tezkirelerinde şair isimleri alfabe sırasına göre dizilir. Zaman ve tesir silsilesi düşünülmez. Eski Şuarâ tezkireleri ilim usulüne uygun bir tasnifle yazılmamıştır. Fakal az ve çok yine hepsi divan şairleri için ihtiyatlı kaynak olarak kullanılmaya değer, sözlerinin mübalâğalı vasıfları arasında kime kıymet verdikleri de yer yer sezilir. Tarzında mübdi' ve tarihinde muhtarı olanları yani kendi zevkleri ve usullarıyla yeni şeyler bulup başka bir ses getiren orijinal şairleri taklitçilerden, intihalcilerden, tercimecilerden ayırmayı düşünmüşler. Zamanlarının şiir ve sanat hayatında bir gölge, renkleri soluk müphem bir hatıra olsun aksettirmeyi bilmişlerdir. Başlı başına tezkiretüşşüara olanlardan başka eski yazma mecmualar da, sahiplerinin zevkine göre tertip edilmiş birer antoloji sayılabilir. Saz şairlerinin çeşitli şiirlerinin toplandığı cönkleri de antoloji saymak mümkündür. Batı edebiyatındaki anlamı ile antoloji bizde, tanzimat'dan sonra yazılmıştır. Bunları şu gurublara ayırmak mümkündür.

A — Yalnız eski edebiyat metinlerinden seçmeler

B — Yalnız yeni edebiyat metinlerinden seçmeler

C — Edebiyat türlerine göre hazırlananlar

Ç — Zümre edebiyatına göre hazırlananlar

D — Konulara göre hazırlananlar

E — Yalnız bir edebiyat okuluna

göre hazırlananlar

F — Yalnız bir bölgede yetişen yazarlara göre hazırlananlar

G — Başka milletlerin edebiyatından seçmeler

1928 den, yani yeni Türk harflerinin kabulünden sonra gerek Türk edebiyatının eski ve yeni devirlerinde, gerek başka milletlerin edebiyatından örnekler veren ve antoloji degimini de adına katan çeşitli antolojiler basılmıştır.

Burada tesbit ettiğim şuar'a tezkireleri tarih sırası ile dir. Antolojiler de keza çıkış tarih sırasıyla alınmıştır. Osmanlı müelliflerinde meşayih, ulemâ, şuarâ, riyaziyun, coğrafiyun, Etibba, müverrihler alındığı halde her nasılsa tezkireciler yani şuarâ tezkireleri başlı başına ayrı kısımda alınmamıştır. Diğer biyografik ve kitap isimleri, sefaretname ve seyyahatname kitaplarında da şuar'a tezkire ve müellifleri hakkında etraflı bir malumat yoktur.

Bu küçük eserin edebiyat meraklıları ve şairlerimiz hakkında tedkik yapan aydınlar için bir kolaylık olacağını tahmin ederek bu şair tezkire adlarını gösteren küçük derlemeyi hazırlamayı düşündüm. Mutlak vaki kusurlarının bağışlanmasını okuyuculardan rica ederken risalenin Bursalı Mehmet Tahir merhum ustada ruhuna ithaf edildiğini arz ederim.

Tezkiretüşşü'arâ ve yazarlar

1 — ÖMER İBNİ MEZÎT ;

Bugünkü bilgimize göre, Anadolu divan edebiyatında tezkiretüşşüara (antoloji) sayılabilecek ilk eser (Ömer İbnî mezî) adlı tanınmamış bir şairin (1436 M.) da hazırladığı (Mecmuat-ün nezâir) dır. Tek nushası Niğdede Ferit Faik adlı bir zatte bulunan bu nazire

ler mecmuasında 13, 14 üncü yüz yıllarla, 15 inci yüz yılın başında yaşamış (83) şaire ait 397 şiir toplanmıştır.

Bu eser altıncı hükümdar Sültan Murat II devrinde yazıldığı anlaşılmaktadır. Tezkirenin müellifi hakkında en ufak bir bilgi elde edilemedi. Bütün tercümeyi hal kitapları tedkik edildiği halde Ömer ibni mezidin hayatı hakkında bir kayda tesadüf edilemedi.

2 — Hacı Kemal (Eğridirli):

(Mecmuat-ün-Nezâir) den sonra bu yolda hazırlanan ikinci önemli eser (Şuara tezkirisi) şair Eğridirli Hacı Kemal'in (1512) de tamamladığı (Cami-ün-Nazâir) dır. Tek nüshası Beyazıt genel kitablığında bulunan «496» yapraklı bu büyük eserde XIII, XIV, XV inci yüz yıllarda yaşamış 266 şairin (29461) beyitini toplamıştır. Bu şairlerden bazılarının şiirleri mecmuatünnazair de de vardır. Kitabda 232 kaside, 2832 gazel ile divan edebiyatının öbür nazım şekli ve türlerine ait çeşitli örnekler vardır. Hacı Kemal bey şuaradan fazıl bir zat olup aslen Eğridirli'dir. Hayatı hakkında uzun ve sarıh bir malûmat bulunamadı. Kendisinin Bayazıt II. devrinde yetiştiği ve (918) hicrî tarihinde (Cami-ün-Nazâir) adındaki tezkiresini Yavuz Sultan Selim'in cülusu sıralarında ikmal eylediğini nazarı itibara alırsak Osmanlı devletinin II inci Şuara tezkiresi yazan bir şair olduğunu kabul edebiliriz. Hacı Kemal beyin ölüm tarihi malum değildir. Tezkiresinde bazı şairlere yazdığı nazireleri vardır. Tarihi edebiyat için fevkalâde kıymetli bir eserdir. Başkaca eserleri olduğunu Osmanlı müellifleri göstermektedir.

3 — Müniri İbrahim Çelebi (Amasyevî)

Ulemâ ve şuaradan olup tarihşinas bir zattır. (927 hicri)de Sofyada vefat

etmiştir. (Tezkiretülvekeyî) adında bir tarihi ve edebî eseri olup biyorağfık mahiyetindedir. Yazdığı adı geçen tezkiresi hakkında malûmat bulunamamıştır.

4 — Nazmi Mehmet efendi (Edirnevi)

Eski şairlerin şiirlerini bir araya toplayan bu yoldaki eserlerin en ünlüsü [Edirnevi Nazminin 1523 de hazırladığı (Mecma-ün-Nazâir) dir]. Başka başka kaynaklarda adı (CAMÜ-ÜN-NEZÂİR) (NEZÂİR-UL-EŞ'AR) diye geçen bu büyük kitabın Nuri osmaniye kitablığındaki (Mecma-ün-Nezair) adlı nüshasında XIV, XV inci yüz yıllarla XVI inci yüz yılın başında yaşamış 243 şaire ait 3356 gazel vardır. Kitabın Viyanadaki başka bir nüshasının adı (NEZÂİR-ÜL-EŞ'AR) dır. Bu şair kanunî ahkâm kâtiplerindendir. Adı geçen tezkiresinde 930 hicrî tarihine kadar geçen Osmanlı şairlerinin nazireleri ve bunlara söylediği kendi Nazireleri vardır. 955 tarihinde vefat etmiştir.

5 — Sehî (Edirnevi)

(HEŞT-İ-BEHİŞT) namı ile yazdığı (Tezkireişuara)sı vardır. Bu tezkiresini (945 hicrî) tarihinde yazmıştır. Tezkirede 216 şairin tercümeyi hali ve şiirleri bulunmaktadır. Hicrî 955 tarihinde Edirne'de vefat etmiştir. Kanunî Sultan Süleyman devrinde yazıldığı anlaşılan (Sehî tezkiresi) osmanlı müellifleri adındaki esere geniş ölçüde me haz olduğu aşikârdır. Önsözde gösterildiği gibi (Sehî) tezkiresini sekiz kısım üzerine yazmıştır. Bu eser 1325 Rumîde İstanbul'da Âmet matbaasında basılmıştır.

6 — Pervane Bin Abdullah

Kanunî Sultan Süleyman bendelelerinden olup (968) hicrî tarihinde cem

edilmiş büyük kıt'ada (Eş'arı Osmaniye müntehabatı) na dair kıymetli bir tezkiresi vardır. (Bu (Tezkiretüşşuarâ) sını (1560 M.) da hazırladığını ve mecmuanın tek nüshasının da Topkapı müzesinde Bağdat köşkü kitaplığında olduğu bilinmektedir.

7 — Ahdi - İ - Bağdadi (Ahmet Ahdi)

On altıncı yüz yılda yaşamış Türk Şairi ve tezkirecisi olup Bağdatta doğmuş ve yine orada vefat etmiştir. Babası Farsca şiirleriyle tanınmış olan (Mevlâna Şemsettin) dir. Ahdi'nin hayatı hakkındaki bilgi çok eksiktir. Elde bulunan kaynaklardan 1552 milâdî tarihinde yani kanunî Sultan Süleyman zamanında İstanbul'a gelerek (1563) tarihine kadar orada kaldığı zamanının büyük şair ve bilginleriyle dost olarak meclislerinde bulunduğu anlaşılmaktadır. Bunu teyit eden bir beyti :

Ahdi diyâr-i Ruma gelip edeli nazar
Görünmez oldu gözüme mülk-i acem benim

Ahdi 1563 de tekrar Bağdada dönünce aynı yılda (Gülşen-i - şuarâ 971) adındaki tezkiresini kaleme almıştır. 960 dan 971 senesine kadar gelen şairleri muhtevidir. Eser önce şair olan padişahlar ve devlet adamları, sonra bilginler ve sonra da şairler gelmek üzere üç bölüme ayrılmıştır. İlk iki bölümde alfabe sırasına uyulmadığı halde üçüncü bölümde kişiler alfabe göre sıralanmıştır. Fakat bu bölümlerin sayısı bazı nüshalarda dört olarak göze çarpar Aynı zamanda şair olan ve fakat şiirlerinden çok tezkiresiyle tanınmış bulunan (Ahdi) nin eseri, yazarın doğrudan doğruya güvenilecek kimseler hatta tanımadığı kimseler vasıtasile haklarında bilgi edildiği şairlerden bahsetmesi bakımından güvenilmeye değer kaynaklardan biridir.

8 — Lâ-Tifi Abdullâtif efendi (Kastamonî)

Üdebadan ve teracimi ahval bilginlerinden olup Kastamonilidir. 953 hicrî tarihinde yazdığı Münakkah bir (Tezkiretüşşuarâ) sı vardır. 990 hicrî 1582 milâdî de Yenbuğ yolunda bir gemide fırtınada boğulmuştur. Tezkiresinde (188) şairin tercümeyi hali vardır. Bir çok edebî eserlere bu tezkere me haz olmaktadır. Eser 935 hicride yazılmıştır. Murat II devrinden telif tarihine kadar gelen şairleri muhtevidir. 1314 de İdam matbaasında basılmıştır.

9 — Aşık Mehmet Çelebi (Se-yit Mehmet Ali)

Âlim, Fazıl, Şair ve kuzatdan olup kadılıkla epey dolaştıktan sonra (979 hicrî) tarihinde Üsküp'de vefat etmiştir. Bir çok eserleri vardır. Farsça ve arapçayı iyi bildiği eserlerinden anlaşılmaktadır.

(تذكرة الشعراء وشاعر الظرفا في قواعد آداب
الكتاب من الفضلاء)

Adındaki tezkire tüşşuarası meşhur dur ki (Meşair al-şuara) namındaki ve ebcet harfleri üzere mürettep bulunan bu eserin üç nüshası vardır. Bu eserde (420) şairin tercümeyi hali bulunup 974 de yazılmıştır.

10 — Beyani Mustafa efendi (Carullah Zade)

Rusçuklu olup ulema ve şuaradan dır Meşhur büyük bilgin Ebüssüut efendiden tahsilini ikmal ettikten sonra haccetmiş ve Şeyh olmuştur. (1006 hicrî) tarihinde vefat edip Tertip kerdesi olan Tezkiretüşşuarasını (Kınalı zade) tezkiresini telhis ve ilâve ile meydana getirmiştir.

11 — Kınalı zade Hasan Çelebi

Kınalı zade Ali Çelebinin oğlu olup ulema ve üdebayı benamdandır. Eski tarz üzere yazılmış namına muzaf basılmamış bir Tezkiretüşşuarası vardır. 1012 hicri tarihinde vefat etmiştir. Med-feni (Reşit) dedir. Mehmet III devri şairlerinden olduğu ve tezkiresini (944) H. de telif ettiğini tezkiresinin mukaddemesinde söylemektedir. Tezkiresi en iyi bir edebî mehzadır.

12 — Molla Hasan Çelebi

« Tezkiretüşşuara » Kemal Zade unvaniyle maruf (Molla Hasan Çelebi bini Ali bini Emrullah) ın eseridir. (600) Osmanlı şairinin tercüme-yi hal ve şiirlerini havi olan (tezkire-i şuara) sı çok önemli bir eserdir.

Hasan Çelebi Sultan Murad III devri şuarasından olup ol asrın bilginlerinden Ahi zade efendinin oğludur. Âlim ve edip bir zat olup güzel eş'arı ve tezkiretüşşuarası me...az olacak dvrumdadır. Sultan Ahmet I. devrinde (1013 hicri) de vefat etmiştir.

13 — Riyazi Mehmet efendi

Ulema ve şuaradandır. (Birgili) li Mustafa efendi oğludur. Meşhur (Ebüs-süût) efendinin şakirdlerindendir. (400) şairin tercüme-i halini mübeyyîn (Riya-züşşuarâ) ismiyle yazdığı tezkire-i şuarada şair ile müteşâir beynini tefrik ederek her şairin derece-i iktidarını beyanda hakkuyluğu iltizam ekseri şuaranın divanını tettebbu'la mevki'i ediple-rini tayin ve ilâm eylemiştir. Şuâra tezkirelerinin ekserisine müreccehtir. (1018) de telif etmiştir. (1054) hicri tarihinde İstandulda vefat eylemiştir.

14 — Kaf zade Faizi Ab-d-al Hay (İstanbulî)

Şuâradan ve kuzattan olup şehri-dir. (Geçti bin otuz bir Recebi Abdul-hay) beytinin delâletiyle (1031 hicri) tarihinde 33 yaşında İstanbulda vefat etmiştir. Leylâ mecnun, Sakiname adlarındaki eserinden başka (Züptedül-eş'ar) adında basılmamış bir tezkire-i şuarası vardır. Bu eseri (1030) da yazmıştır. Bu tezkire en meşhur eserlerindendir. (500) şair ile (14) kadın şairin şiir ve nazımları hakkında mutalâaları câmidir.

15 — Hisalî

(Hicri 1062, Milâdî 1651) de vatanında öldüğü bilinen Peşteli Hisalînin iki ciltlik (Metâli-ün-Nezâir) adlı tezkire-i şuarasının, yazarın el yazısı ile hazırlanmış bir nüshası «Nuri osmaniye» kitaplığındadır. Aslan Peşteli olup âlim, fazıl ve şair idi. Osmanlı şairlerinin en değerlilerindendir. (10 kıt'a divan) tertibine muvaffak olmuştur. Divanından başka kailleri zikredilmek şartıyla müntehabat-ı eş'ar Osmaniye-yi hâvi mezkûr tezkire-i şuarası olan (Metâli-ün-Nezâir) adındaki iki ciltlik eserinden başka farsca şiirleri cami (lâta- if - alhayal) adında da bir ciltlik eserinde tarihi edebiyatla uğraşan aydınlara kıymetli birer kaynaktır. Her iki edebî eseri ayrı ayrı birer tezkire-i şuaradır.

16 Mevkufâtı Mehmet Efendi

(Sefinetürrüesa) (Reysül-küttâp Hariciye nazırlarının tercüme-yi halini mübeyyîn bir tezkiresi vardır. Erbabı kalem, eshabı ilim ve sülûki siyasiyedir. Midilli adasındandır. (1065 hicri) tarihinde İbşir paşa kadriyle (İznik)de eceli kazaya uğramıştır. Başkaca eserleri de vardır.

17 — Riza Mehmet Efendi

Edirne'de yetişen ulemâ ve şuaradan

olup (Zerh-imarzade) namıyla meşhur çok fazıl ve hüsnü ahlâk sahibi bir zattır. Uzun köprü müftülüğünde bulunmuştur. (1082 hicri) tarihinde Edirne'de vefat etmiştir. Müfit ve muhtasar. (tezkire-i şuara)sı vardır. Divanı gayri matbudur. Bu tezkire-i şuarası'nda (1000 den 1050) senesine kadar gelen aşirlerin tercüme-yi hal ve şiirleri vardır. (1316 rumî)de İkdâm matbaasında basılmıştır.

18 — Seyrek Zade Mehmet Asım Efendi

(Kaf zade Faizi)nin (züptedül eş-'ar) adındaki tezkire-i şuarasını tezyil eden alim ve şair bir zattır. Mehmet Asım ibni Abdurrahman elkadi bi-askerî Rumeli sâbikâ) 1086 da vefat etmiştir. Tezkire-i şuarasıyla tanınmıştır. Ve tab edil-memiştir. Tezkiresi (1030 dan 1086 ya kadar olan şairlerin şiirlerini muhtevidir.

19 - Abdurrahman Habri Efendi

Edirne'de yetişen erbabı maârifden bir zat olup ulemâdan Hüseyin efendinin oğludur. Tahsilini memleketiyle İstanbulda ikmalinden sonra Hakimlik meslekine girerek bu vazife ile bir hayli seyahat eyledi. Son memuriyeti olan (Sirûz) kadılığında iken (1087 hicri) tarihinde vefat eyledi. İlmî tarih ve ede-

biyatda da behre sahibi bulunduğuna eserleri şahittir. Sekiz adet ilmî telifatı vardır.

(Enîs-al müsamerin) adındaki tezkiresinde Edirnenin fethi ile sonraki ahvalı tarihiyesinden bahis, 14 faslı muhtevi bir cilt üzere mürettep tarihi vardır. Bu eserinde Edirneye mensup ilim adamlarının ve şairlerin kısaca tercüme-yi hal-leri yazılıdır. Eseri (1046-Hateme - ۱۰۴۶) de ikmal etmiştir. Bu eseri Edirneli Bâdi efendi (Konya Varidat Müdürlüğü yapmış Konyada, Cami, Çeşme, medrese gibi tarihi binalarda pek çok manzum kitabeleri) bulunan bu zat 3 cilt üzere tevsi ve tezyil eylemiştir. (Konya su deposu üzerinde ki manzum kitabe-de bu zatındır)

20 — Güfti Ali efendi (Edirnevi)

Fuzelâ ve şuâradan, kadılar zümresinden olup (1088 hicri) tarihinde vefat etmiştir. Divanından başka bir de (tezkire-i şuara) sı vardır. Bu zat daha bir çok eser ve şiirleriyle tanınmıştır. Fakat şairler tezkiresi ne yazık ki hezel (Hiciv)ve istihfaf vadisindedir Fakat teşbih leri şâirane ve güldürücüdür. Devrindeki şairlerin ahvalinden bahseder. Tezkiresine (Güfti tezkiresi,Teşrifat-üş-şuârâ) dahi denilir.)

(Devam edecek)

Genç Kalemler :

A R Z U

Bulutlar delinerek yere sular dökülse
İlkbahar mevsiminin munis bir ikindisi . . .
Ve sevdiğim karşımda peri misâli gülse
Bir lâhzada kaybolur içimin sıkıntısı . . .

Güneşin ışıkları yağmurda yıkanarak
Girse mahzun odama bir kar şeffaflığında . . .
Ve sevdiğim fesadı gönlünden çıkararak
Kucağıma atılsa bir melek saflığında . . .

Bir aşkın ninnisinde sarhoşlayıp uyusam
Penceremde öterken saadetin kuşları . . .
Ve lâcivert rengiyle ufuktan gelse akşam
Yalayıp ovaları, aşarak yokuşları . . .

Ay ile selâmlaşıp yıldızlara bakarak
Karşılasam geceyi bir bahçenin içinde . . .
Ve aşkımın gümüşten şamdanını yakarak
Otursam yârim ile vuslatın sevincinde . . .

Ali Rıdvan BÜLBÜL

Halkevi Çalışmaları

Güzel Sanatlar Komitesi :

Güzel Sanatlar komitesinin Müzik şubesi Mayıs ve Haziran aylarında da birer konser vermiştir. Her iki konserde salonu dolduran seçkin davetliler tarafından ilgi ile dinlenmiştir.

Millî saz kursu çalışmaları devam etmektedir.

Temsil komitesi :

Temsil komitesi, Konya - Ereğli Sümer bez fabrikasının davatı üzerine Ereğlide « Zoraki Tabib » i ve dönüşünde Karaman Halkevinde (İlân hatası ve Zoraki tabip) eserlerini temsil etmiştir. B. Halk Sinemasında da bir müsamere

vermişlerdir.

Bu Komite yararına senenin ilk bahar Gardenpartisi Anıt karşısındaki şehir aile bahçesinde verilmiş ve çok eğlenceli ve intizamlı geçmiştir.

Kurslar komitesi :

Evvelce açıldığını yazdığımız (Halk dershaleleri) kursu sona ermiş ve bu dershanelerde (144) erkek ve (43) kadın okuma yazma öğrenmiştir.

Cezaevinde açılan ve iki öğretmen tarafından idare edilen A ve B guruplarına ayrılan okuma yazma kursları da sona ermiş ve bunlardan da (186) mevkufa okuma yazma öğretilmiştir.

Halkevine izafeten İmtiyaz Sahibi ve Umumî
Neşriyat Müdürü Halkevi Başkanı Avukat

VEHBİ BİLGİN

Ü L K Ü B A S I M E V İ — K O N Y A 1 9 4 9

GİDECEĞİ VER :

.....

.....

İÇİNDEKİLER

Prof. Sedat İRMAK
M. Nedim GÜNTÜZ
Fahri USMAN

Çocukların KISMIR
Mehmet ÖNDER
Kaya CAN
V. S. UYAR

Naci KUM
Necati EROĞ
Fahri ÇAYLI
V. S. UYAR
Büşra ÖZKAYA

K. CAN